

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

Bc. Pavla Řezníčková

ÚZEMNÍ DIFERENCIACE STABILITY LOKÁLNÍCH ELIT V ČESKU (1994–2010)

Spatial Differentiation of Local Elites Stability in Czechia (1994–2010)

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Pavel Chromý, Ph.D.

Praha 2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 24. 04. 2015

Podpis:

Poděkování:

Děkuji vedoucímu své diplomové práce doc. RNDr. Pavlu Chromému, Ph.D. a RNDr. Pavlíně Netrdové, Ph.D. za mnoho cenných rad a zkušeností. V neposlední řadě děkuji své rodině, Mgr. Jakubovi Čaškovi a blízkým přátelům za podporu, kterou mi poskytovali po celou dobu mého studia i při psaní této práce.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá stabilitou lokálních elit a jejich vlivem na rozvoj obcí v Česku. Stabilitou lokálních elit se rozumí doba působení zastupitelů obce zvolených v komunálních volbách v letech 1994 až 2010. Práce sleduje tři cíle. Zaprvé prokázat závislost mezi stabilitou lokálních elit a velikostí obce. Zadruhé zjistit, zda existuje statisticky významná závislost mezi stabilitou lokálních elit a vybranými rozvojovými charakteristikami obcí. Zatřetí identifikovat prostorové vzorce vysoké a nízké stability lokálních elit na území Česka. Řešení těchto cílů vyžádalo navrhnout metodiku a vypočítat stabilitu lokálních elit za jednotlivé obce Česka a následně je kategorizovat podle dosažené míry stability (nízká, střední, vysoká). Na základě dílčích kvantitativních analýz byla prokázána nepřímá závislost mezi stabilitou lokálních elit a velikostí obce a také nepřímá závislost mezi vybranými rozvojovými ukazateli (intenzita bytové výstavby, nezaměstnanost a podíl vysokoškoláků). Metoda prostorové autokorelace identifikovala výrazné shluky s nízkou a vysokou mírou stability lokálních elit a to v dichotomii vnější a vnitřní periferie versus zbytek území Česka.

Klíčová slova: regionální rozvoj; lokální aktéři; elity; endogenní potenciál rozvoje; komunální volby

ABSTRACT

Master's thesis focuses on stability of local elites and their influence on the development of municipalities in Czech Republic. The stability of local elites is for the purposes of this thesis defined as the number of election of the same representatives in communal elections in between 1994 and 2010. There are three main objectives in the thesis. Firstly, to prove a dependence between stability of local elites and population of the municipality. Secondly, to find if there is statistically significant dependence between stability of local elites and selected development factors. Thirdly to identify spatial patterns of high and low stability of local elites in the Czech Republic. To complete this objectives required to design methodology and calculate stability of local elites for the municipalities of Czech Republic and then to categorize it according to its level of stability (low, medium, high). On behalf of several quantitative analyses the indirect dependence between stability of local elites and the municipality population has been proven as well as the dependence between the selected development factors (intensity of flat construction, unemployment and percentage of undergraduates). Significant clusters with high and low stability of local elites were identified by the method of spatial autocorrelation in dichotomy inner and outer periphery versus the rest of Czech Republic.

Key words: regional development; local players; elites; endogenous potential of development; municipal elections

OBSAH

1	ÚVOD	8
2	OBEČNÁ VÝCHODISKA VÝZKUMU STABILITY LOKÁLNÍCH ELIT	11
2.1	Rozvoj, rozvoj regionů, lokální rozvoj.....	11
2.2	Faktory podmiňující rozvoj regionů	16
2.2.1	Sociální kapitál	17
2.2.2	Volení zastupitelé jako reprezentanti lokální elity	18
2.3	Územní socioekonomické a sociokulturní rozdíly na úrovni Česka	22
2.4	Faktory ovlivňující stabilitu lokálních elit v Česku.....	28
2.4.1	Volební chování obyvatel Česka	28
2.4.2	Sídelní struktura Česka.....	32
2.4.3	Vývoj počtu obcí v Česku (1994–2010)	34
3	METODIKA VÝZKUMU.....	36
3.1	Cíle práce, výzkumné otázky, předpoklady	36
3.2	Díličí metodické otázky	38
3.2.1	Výběr územních jednotek a vymezení sledovaného období	38
3.2.2	Výpočet stability lokálních elit.....	39
3.2.3	Výběr rozvojových charakteristik	43
3.2.4	Hodnocení statistické závislosti mezi stabilitou elit a zvolenými faktory.....	46
4	STABILITA LOKÁLNÍCH ELIT V ČESKU (1994–2010).....	47
4.1	Stabilita lokálních elit podle krajů Česka.....	47
4.2	Ověření statisticky významné závislosti mezi velikostí obce a stabilitou lokálních elit	49
4.3	Ověření statisticky významné závislosti mezi stabilitou elit a vybranými ukazateli lokálního rozvoje	54
4.4	Identifikace prostorových vzorců stability lokálních elit v Česku.....	57
5	ZÁVĚR	64
	SEZNAM LITERATURY.....	68
	SEZNAM ZDROJŮ DAT	75
	SEZNAM PŘÍLOH	75

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Velikostní struktura obcí podle krajů v Česku (k 1. 1. 2014)	32
Tabulka 2: Váhy podle délky působení v zastupitelstvu	40
Tabulka 3: Výpočet stability lokálních elit v obci Bojanovice	40
Tabulka 4: Kategorie stability lokálních elit v Česku (1994–2010)	41
Tabulka 5: Příklady metodiky výzkumu územní diferenciace Česka	45
Tabulka 6: Podíl typů stability lokálních elit podle krajů v Česku (1994–2010)	48
Tabulka 7: Test Normality	49
Tabulka 8: Výpočet Spearmanova korelačního koeficientu	50
Tabulka 9: Kruskal-Wallisův test	50
Tabulka 10: Stabilita lokálních elit za jednotlivé velikostní skupiny obcí Česka	51
Tabulka 11: Zastoupení obcí Česka v jednotlivých kategoriích stability lokálních elit	51
Tabulka 12: Prokázání nulové hypotézy pomocí Chi Square Testu	52
Tabulka 13: Zastoupení obcí v jednotlivých kategoriích stability lokálních elit v Česku	52
Tabulka 14: Kontingenční tabulka, adjustovaná standardizovaná rezidua	53
Tabulka 15: Míra stability lokálních elit v jednotlivých velikostních kategoriích obcí	53
Tabulka 16: Výpočet Spearmanova korelačního koeficientu (stabilita lokálních elit × faktory rozvoje)	55
Tabulka 17: Závislost mezi průměrnou hodnotou stability a intenzitou bytové výstavby v Česku (1994–2010)	56
Tabulka 18: Průměrná stabilita lokálních elit v závislosti na míře nezaměstnanosti (1994–2010)	57
Tabulka 19: Podíl vysokoškoláků v závislosti na průměrné stabilitě lokálních elit v Česku (1994–2010)	57
Tabulka 20: Výsledky prostorové autokorelace	59

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Vymezení regionů se soustředěnou podporou státu (2006).....	24
Obrázek 2: Typologie venkovského prostoru Česka (2010)	26
Obrázek 3: Volební účast v komunálních volbách v Česku (1994–2014)	29
Obrázek 4: Vývoj počtu mandátů v Česku (1994–2010)	31
Obrázek 5: Procentuální zastoupení velikostních skupin obcí v Česku (2014)	33
Obrázek 6: Vývoj počtu obcí v Česku (1994–2010)	35
Obrázek 7: Podíl typů stability lokálních elit podle krajů v Česku (1994–2010)	47
Obrázek 8: Obce s vysokou stabilitou lokálních elit v Česku (1994–2010)	58
Obrázek 9: Obce s nízkou stabilitou lokálních elit v Česku (1994–2010)	59
Obrázek 10: Prostorová autokorelace stability lokálních elit v Česku (1994–2010)	61
Obrázek 11: Intenzita bytové výstavby v Česku (1997–2006)	62
Obrázek 12: Míra nezaměstnanosti v Česku (rok 2001)	62
Obrázek 13: Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (rok 2001)	63

SEZNAM ZKRATEK

EU – Evropská unie

GA ČR – Grantová agentura České republiky

LEADER – Links between actions for the development of the rural economy,
Propojení aktivit pro rozvoj venkovské ekonomiky

MMR ČR – Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development, Organizace pro
hospodářskou spolupráci a rozvoj

POÚ – pověřené obecní úřady

1 ÚVOD

V rámci regionální politiky je v posledních letech kladen větší důraz na opatření zaměřená na lokální iniciativu jak u soukromého, tak veřejného sektoru, protože pro rozvoj na lokální úrovni mají klíčový význam lidské iniciativy a lidské zdroje (Blažek, Uhlíř 2002). Tento přístup je mj. uplatňován i prostřednictvím politických programů, které zaštiťuje EU. Příkladem je program LEADER, který je zaměřen na rozvoj venkovských oblastí. Jeho cílem je zlepšení organizačních schopností lokálních subjektů, podpora inovativní lokální aktivity a vytváření vazeb a sociálních sítí mezi aktéry (Blažek, Uhlíř 2002; Vazačová 2010; Bernard 2011). Celkový posun myšlení nad rozvojem venkova je zřejmý i z dokumentu OECD The New Rural Paradigm: Policies and Governance (2006). Tradiční hierarchické administrativní struktury považují za neefektivní a chtějí změnit jejich koncepci řízení. Zdůrazňována je koordinace napříč všemi úrovněmi, a to jak ve směru horizontálním na centrální i místní úrovni tak vertikálním tj. napříč těmito úrovněmi. Jak upozorňují Perlín, Kučerová, Kučera (2010), právě toto paradigma navyšuje význam lokálních aktérů.

Předkládaná diplomová práce je zaměřena na jednu skupinu lokálních aktérů, a to na zvolené představitele do zastupitelstev obcí, kteří mají díky svým pravomocím a funkcím možnost a moc ovlivňovat lokální rozvoj. Jsou proto sociology nazýváni lokálními elitami (Illner 2001). Volení zastupitelé jsou spolu s úředníky součástí orgánů veřejné správy. Se zástupci soukromého sektoru (velké podniky, vlivní podnikatelé aj.) a občanského sektoru (představitelé občanských sdružení, neformální autority aj.) mají vliv na utváření podmínek místního rozvoje (Bernard 2009). Pozice orgánů veřejného sektoru je při tom poměrně velmi významná. Zastávají roli regulační (např. prostřednictvím územního plánu), nabízejí pracovní příležitosti, rozhodují o alokaci finančních prostředků (mj. generují zakázky pro soukromý sektor) a v neposlední řadě posilují spolupráci a mobilizaci dalších aktérů nebo naopak se podílí na vytváření negativní atmosféry (Blažek, Netrdová 2012).

V některých obcích v Česku se při komunálních volbách částečně či zcela mění složení zastupitelstva, v jiných obcích stejní zastupitelé zůstávají ve svých funkcích i několik volebních období. Tato skutečnost vyvolává řadu otevřených a na sebe navazujících otázek jako například: Jak vymezit stabilitu lokálních elit? Lze ji kvantifikovat? Jakým způsobem stabilita lokálních elit ovlivňuje rozvoj obcí? Je pro jejich rozvoj spíše přínosná jejich dlouhodobá stabilita? Nedochází vysokou mírou stability ke kumulaci pozitivních ale i negativních trendů? Není naopak pro rozvoj

obcí podnětnější střídání zastupitelů po každých volbách? Stačí zastupitelé za čtyřleté období vyřešit problémy dlouhodobého charakteru v dané obci? Do jaké míry stabilita lokálních elit ovlivňuje rozvoj a prohlubování rozdílů ve společnosti na celém území Česka? A jaký rozvoj obce je žádoucí? Podle kterých kritérií a ukazatelů rozvoj na lokální úrovni vymezit? A další.

Položené otázky nastiňují poměrně širokou problematiku, která se nachází na pomezí zájmu nejen geografů ale i sociologů, historiků, ekonomů, politologů a dalších odborníků. Předkládaná diplomová práce je zaměřena jen na některé z uvedených otázek a řeší je z pohledu geografie. Konkrétně se zabývá stabilitou lokálních elit a jejím vlivem na rozvoj obcí v Česku. Navazuje na bakalářskou práci Řezníčkové (2012), jejímž záměrem bylo vytvořit metodiku hodnocení stability lokálních elit a ověřit ji na příkladu Jihočeského kraje. Záměrem této práce bylo také ověřit spojitost zjištěné míry stability elit s typologií venkova (Perlín, Kučerová, Kučera 2010) v daném kraji. Předložená diplomová práce dále navazuje na příspěvky, které se zabývají hodnocením vnitřního potenciálu rozvoje venkovského prostoru (např. Perlín 1998, 2000; Musil, Müller 2008; Vazačová 2010; Bernard, Kostecký, Illner, Vobecká 2011; Chromý, Jančák, Marada, Havlíček 2011) a poznáním dlouhodobě se prohlubující územní a sociální nerovnoměrnosti Česka (Hampl 2001, 2007, 2012; Blažek, Csank 2007; Novák, Netrdová 2011). Společným zastřešením těchto i řady dalších nezmíněných prací je problematika regionálního rozvoje. Jedná se o poměrně často diskutované téma nejen v geografii ale například i v sociologii (Bernard 2009, 2010; Majerová, Kostecký, Sýkora 2011; Vajdová 2008). Geografové sledují regionální rozvoj na různých územních řádech, v posledním období lze zaznamenat četnější analýzy na mikroregionální úrovni tj. na úrovni obcí, správních obvodů pověřených obecních úřadů (dále POÚ) či obcí s rozšířenou působností (Blažek, Netrdová 2009; Musil, Müller 2008; Ouředníček, Temelová, Pospíšilová 2011; Perlín, Kučerová, Kučera 2010; Novák, Netrdová 2011 a další).

Za hlavní faktory podmiňující rozvoj obcí, resp. venkova se obvykle považuje počet obyvatel sídla a jeho geografická poloha. V poslední době se však zvažuje i vliv tzv. endogenního potenciálu, jehož součástí je sociální a lidský kapitál obce (Bernard 2009; Bernard 2011; Vazačová 2010; Bernard, Illner, Vobecká, Kostecký 2010; Bernard, Kostecký, Illner, Vobecká 2011) a pravděpodobně i stabilita lokálních elit. Její vliv na lokální rozvoj nebyl dosud geografy důsledněji sledován, a proto se stal středem pozornosti této diplomové práce. Snahou je prokázat její význam na

základě kvantitativních přístupů, které při výzkumu vlivu endogenních rozvojových potenciálů na úrovni obcí nejsou dosud příliš používány.

Práce je rozdělena do tří částí. První část má obecný charakter, kromě samotného úvodu obsahuje také kapitulu pojednávající o obecných východiscích diplomové práce. Tato kapitola je členěna podle tematických okruhů, do nichž zaměření výzkumu zasahuje. Obecné pojednání vyúsťuje ve vymezení cílů práce, stanovení hlavní výzkumné otázky a vstupních předpokladů. Jsou uvedeny ve třetí kapitole, jejímž obsahem je také metodika výzkumu včetně popisu použitých ukazatelů a dat. Tato kapitola specifikuje jednotlivé metodické kroky, na jejichž základě je proveden vlastní výzkum. Pozornost je zaměřena jak na vysvětlení výpočtu stability lokálních elit, tak na zdůvodnění výběru ukazatelů reprezentujících rozvoj obcí. V neposlední řadě je popsána i statistická analýza dat, na základě které se zjišťovala korelace mezi stabilitou elit a vybranými ukazateli rozvoje obcí. Poslední část textu má empirický charakter. Předkládá konkrétní výsledky rozsáhlé analýzy dat na úrovni obcí Česka a jejich interpretaci. Stabilita elit (čili zastupitelů v komunální politice) za jednotlivé obce v Česku je sledována od roku 1994 do 2010, tj. za čtyři volební období. Výsledná hodnota tohoto ukazatele je korelována s daty, resp. s dostupnými ukazateli ze Sčítání lidu, domů a bytů.

Výsledkem diplomové práce je také samotná databáze stability elit za jednotlivé obce Česka za sledované šestnáctileté období, která může být využita i v dalších výzkumech lokálních aktérů. Vzhledem k jejímu velkému rozsahu není uvedena v příloze diplomové práce.

Diplomová práce vznikla v rámci řešení grantového projektu GA ČR s názvem Výzkumné centrum historické geografie (P410/12/G113).

2 OBECNÁ VÝCHODISKA VÝZKUMU STABILITY LOKÁLNÍCH ELIT

Nejširší rámec našeho výzkumného zaměření tvoří teorie regionálního rozvoje. Odborná literatura nabízí poměrně značný počet různých teoretických směrů s tím, že jejich samotné výchozí principy jsou často protikladné (podrobněji Blažek, Uhlíř, 2002, 2011). Dříve než přiblížíme některé z nich, považujeme za vhodné definovat pojem rozvoj, neboť v odborné literatuře je nejednotně používán. Poslední část této kapitoly shrnuje přístupy k vybraným faktorům lokálního rozvoje.

2.1 Rozvoj, rozvoj regionů, lokální rozvoj

Pojem „rozvoj“ bývá používán v různých souvislostech, například ve vztahu k hospodářskému, ekonomickému, sociálnímu, kulturnímu, environmentálnímu a jinému růstu. Může se však používat i pro rozvoj nových technologií, přírodních zdrojů či dokonce osobnosti nebo vztahů v určité skupině. V neposlední řadě se rozvoj váže k určitému území, resp. regionu. Rozlišuje se při tom jeho měřítková (řádovostní) úroveň (globální, nadnárodní, národní, regionální, lokální). Tento přístup, zdůrazňující řádovost procesů regionalizace, je specifický zejména pro práce geografů (např. Dostál, Hampl 1995, Hampl 1998).

Ve všech uvedených aspektech je rozvoj obvykle chápán jako změna k lepšímu. V případě regionů se daná oblast dostává ze stavu, který je nějakým způsobem omezující, nedostatečný, nežádoucí do stavu lepšího, příznivějšího apod. V této práci sledujeme na lokální úrovni územní diferenciaci stability vybraných elit a jejich vliv na rozvoj obcí v Česku. Zajímá nás, zda může konkrétní míra stability ovlivnit lokální rozvoj obce ať již pozitivním či negativním směrem.

Na rozvoj nahlížíme, stejně jako autoři Blažek a Csank (2007), jako na přirozený a žádoucí jev, při kterém dochází k zániku nepřirozené nivelizace rozdílů mezi regiony. Nutno však poznamenat, že spojení „žádoucí jev“ může vyvolat určitou diskuzi, neboť toto pozitivní hodnocení je subjektivní. Záleží mj. na úhlu pohledu a použitých kritériích kvality daného stavu. Z tohoto důvodu je poměrně obtížné vymezit lokální rozvoj. Podle Bernarda (2010) se nabízí tři možné způsoby. Zprvé je žádoucí takový rozvoj, který odpovídá hlavním celospolečenským modernizačním trendům (např. suburbanize, nárůst významu služeb v hospodářském sektoru, využívání nových technologií, urychlení komunikace cestou zkvalitnění dopravní infrastruktury aj.). Při prosazování tohoto hlediska se však nezvažují specifické kvality obce, které jiné obce nemusí mít. Navíc se může stát, že například výstavbou

nových rodinných domů na okraji obce se zcela změnil její charakter (genius loci) a kvalita životního prostředí, které byly předtím mnohými velmi ceněny.

Druhou možností, jak vnímat lokální rozvoj, je rezignace na posuzování rozvoje jako celku a na rozvoj obcí nahlížet jako na samostatné územní jednotky. Ten je pak hodnocen na základě různých hledisek fungování obce. Konkrétně se například zvažuje stagnace či úpadek demografického vývoje, rozvoj kvality bydlení či jednotlivých veřejných služeb, nárůst pracovních příležitostí, zkvalitnění veřejných ploch a další. Žádoucí rozvoj obce je v tomto případě takový, kde dochází k pozitivním změnám v poměrně velkém množství aspektů jejího fungování. Tento přístup volíme v předkládané diplomové práci. Jsme si však vědomi i jeho úskalí. Jednotlivé pohledy stojí často proti sobě. Obtížně slučitelná je například výstavba průmyslového areálu s obytnou funkcí obce. Problematické je proto stanovit, které aspekty resp. faktory jsou pro fungování obcí podstatné. Bezesporně velmi důležitou roli má poloha obce v Česku, a to nejen její umístění v rámci horizontální polohy ve smyslu západovýchodního gradientu ale i z hlediska pozice obce v sídelní hierarchii (Hampl 2005).

Svým způsobem se do našeho vymezení lokálního rozvoje promítá i třetí možnost, kterou Bernard (2010) navrhuje. Vychází z předpokladu, že za žádoucí pozitivní změnu lze považovat takovou, kterou navzájem sdílí většina obyvatel, a proto se promítá do jejich společných cílů. Požadované změny jsou na úrovni obcí prosazovány mj. přes jejich volené zastupitele, proto třetí zmiňovaný přístup je v našem vymezení lokálního rozvoje alespoň zprostředkovaně zastoupen.

Sledujeme vliv faktorů na rozvoj obcí jako samostatných územních jednotek. Tento přístup výčet možných faktorů do určité míry omezuje, neboť rozvoj jednotlivých obcí je také závislý na okolních obcích či širším regionu, v němž obec leží. Rozvoj jedné obce může jak pozitivně tak i negativně ovlivnit rozvoj celého jejího širšího okolí (podrobněji o rozvojovém soupeření a rivalitě Bernard 2010). Při posuzování faktorů a možností/bariér lokálního rozvoje je proto třeba přihlížet nejen k vnitřním podmíněnostem jednotlivých obcí ale zejména i k vnějším rámcům, které umožňují vzájemné porovnávání rozvoje obcí.

Kromě pojmu rozvoj je v odborné literatuře používán i výraz rozvinutost. Rozvoj je vnímán jako proces změn, zatímco rozvinutost je považována jako výsledný stav těchto změn (Bernard 2012).

Specifikace pojmu rozvoj, resp. lokální rozvoj a faktorů, které tento rozvoj podmiňují, je ovlivněn zvolenými teoretickými východisky. Širší rámec problematiky regionálního rozvoje tvoří obecné metodologické přístupy, zejména teorie strukturace a kritický realismus. Jde o kombinaci obou přístupů s tím, že „teorie strukturace je především ontologická (tj. představuje spíše určitý pohled na svět, teorie toho, co existuje), kdežto kritický realismus je především epistemologický (tj. filozofická teorie vědění, jakýsi návod, jak přistupovat k realitě, jak ji vykládat)“ (Blažek, Uhlíř 2011, s. 35).

Teorie strukturace (Giddens 1997, 1987, cit. Blažek, Uhlíř 2002) kromě konceptu struktury pracuje i s konceptem aktéra a prostoru. Tím, že „prostor považuje za nedílnou součást rutinizace společenských praktik“ (Blažek, Uhlíř, 2002, s. 31), navyšuje význam geografie při řešení otázek regionálního rozvoje. Prostor je používán v různém kontextu a v důsledku toho jeho obsahové vymezení není jednotné. Jednotlivé teoretické přístupy, které pojem prostor a zvláště pak geografický prostor specifikují, uvádí Siwek (2011). Upozorňuje například na rozdíly v odlišném vnímání prostoru mezi humánní a fyzickou geografii a na rozdíly mezi absolutním prostorem v geografii a relativním prostorem vztahů.

Rozdílné významy pojmu prostor naznačují i jeho synonyma. V problematice regionálního rozvoje ho zastupují slovní spojení jako jádra a periferie (Havlíček, Chromý 2001), jádro – semiperiferie – periferie – marginalita (Andreoli 1994, cit. Seidl, Chromý 2010), osy rozvoje (Blažek, Netrdová 2009), póly růstu (Perroux 1950, Boudeville 1966; cit. Blažek, Uhlíř 2011), žitý/užívaný prostor (Frémont 1976, cit. Musil, Müller 2008), město-venkov (Chromý a kol. 2011), typologie venkova (Perlín, Kučerová, Kučera 2010), geografická organizace prostoru (Hampl 1998, 2000, 2005) či regiony různého řádovostního a významového měřítka.

Uvedené odborné výrazy dokládají, že v problematice regionálního rozvoje je geografický prostor vnímán zejména jako relativní prostor vztahů. Halás (2014) například připomíná, že geografický prostor není homogenní. Je složený z velkého množství dílčích částí, které jsou v něm nerovnoměrně rozloženy, tj. v rozdílných regionech jsou zastoupené s různou intenzitou. Dochází proto prostřednictvím prostorových toků a interakcí k přirozené tendenci tyto rozdíly vyrovnávat. Zmiňované tendence nepřinášejí úplnou homogenitu, určitá úroveň rozdílů v sociálních a ekonomických ukazatelích jednotlivých oblastí je přirozená. „Tyto rozdíly spoluvytvářejí geografickou organizaci prostoru, a to na různé hierarchické úrovni“ (Halás, 2014, s. 384). Hierarchickou úroveň lze posuzovat z pohledu

dichotomie jádro a periferie na různých řádovostních úrovních nebo v rámci sídelní struktury Česka. Jak již bylo zmíněno výše, v předkládané diplomové práci sledujeme rozvoj obcí čili nejnižší územní samosprávnou jednotku veřejné správy Česka.

V teorii strukturace (Giddens 1997, 1987, cit. Blažek, Uhlíř 2002) aktivita aktérů je vnímána jako proces, ve kterém lidé odrážejí charakter okolního prostředí a jednají přitom i autonomně, mj. i pod vlivem vědomostí o daném prostředí. Předpokládá se, že poznání a chování jednotlivců může časem změnit struktury, ve kterých se jednotlivec pohybuje (např. změny reality ovlivní poznání o změnách dotační politiky), připouští se také proměny vlastností a chování aktérů. Vývoj společnosti je podmíněn činností jednotlivých aktérů. Struktura v podobě jakých si pravidel chování lidí představuje výsledek jejich mentální i materiální (zhmotnělé) činnosti. Je to prostředek i výsledek společenských praktik, který je jimi vytvářen i přetvářen. Tato pravidla chování lidí se realizují jak ve směru horizontálním (tj. na lokální úrovni např. pravidla ovlivňující volbu daného komunálního politika) tak i ve směru vertikálním (tj. obec, kraj, stát, například v podobě volebního systému).

V předkládaném výzkumu za aktéry považujeme pouze politiky zvolené v komunálních volbách. Podrobněji se k nim vracíme v části přibližující lokální aktéry, resp. elity (viz kapitola 2.2.2). Jsme si však vědomi toho, že lokální rozvoj ovlivňují i další aktéři. Patří mezi ně zástupci z veřejného, soukromého, i neziskového sektoru (podrobněji např. výzkum Seidl, Chromý 2010)

Další metodologický přístup, rámuje celou sledovanou problematiku, je kritický realismus. Nabízí určitý obecný návod, jak k výše vymezené realitě přistupovat a jak ji interpretovat. „Snaží se vyřešit problém, jak ve strukturami vymezeném prostředí dochází ke společenské změně a proč dochází k odlišným výsledkům (jevům/událostem) při působení týchž struktur“ (Blažek, Uhlíř 2002, s. 28). Používá se při tom jak výzkum kvantitativní povahy, který by měl napomoci identifikovat potenciální spojitosti mezi sledovanými jevy (určitou formu uspořádání), tak i výzkum kvalitativní. Sleduje jeden jev či úzkou skupinu jevů se záměrem nalézt příčinné vysvětlení a rozlišit mezi nutnými a nahodilými okolnostmi jevů, resp. vazbami. Předpokládá se, že četnost výskytu určitého jevu nemusí znamenat existenci zákonitosti. Protože při výzkumu společenských jevů nelze dodržet předpoklad uzavřeného systému, výzkum se soustřeďuje pouze na dlouhodobě působící faktory a mechanismy, jež ovlivňují určité tendence sledovaných jevů. V souvislosti s omezeným rozsahem diplomové práce se zaměříme pouze na

empirický výzkum. Intenzivní výzkum, který by umožnil pochopit podstatu problémů, by měl následovat.

Zaměření diplomové práce na lokální rozvoj je ovlivněno posunem paradigmatu v problematice regionálního rozvoje. Na prohlubující se diferenciaci území se nahlíží „zdola“ (z nitra problémů) a nikoliv „shora“. Tento přístup se odborně označuje jako bottom up¹.

Vliv veřejného sektoru na regionální rozvoj zdůrazňuje několik teorií. Příkladem je teorie geografické organizace společnosti (Hampl 2005), skupina teorií jádro-periferie či některé institucionální teorie (viz Blažek, Uhlíř 2011). Tyto teorie se navzájem liší svou měřítkovou úrovní (globální, národní, regionální, lokální) a pohledem na danou problematiku. Například teorie polarizovaného rozvoje (Friedman 1966, cit. Blažek 2014) řeší význam veřejného sektoru a jeho intervenci do regionálního rozvoje. Přítomnost řídicích funkcí považuje ve veřejném a soukromém sektoru za jeden z hlavních definičních znaků jádra. Keynes (1936, cit. Blažek 2014) naopak upozorňuje, že veřejný sektor by měl pomocí investic udržovat rovnováhu mezi objemem investic a objemem úspor a zajistit tak ekonomickou stabilitu. Z hlediska metodologie však klade důraz na měkké faktory, kam řadí například motivy jednání lidí, očekávání a nejistotu (Blažek 2014). Odlišný teoretický pohled v podobě Trojité šroubovice (tzv. Triple helix), který je spíše vhodný pro národní a regionální úroveň, nám nabízí autoři Etzkowitz, Leydesdorff (2000). Představují jakýsi analytický nástroj sloužící pro studium organizačního uspořádání klíčových aktérů podmiňujících konkurenceschopnost regionů. Základem Triple helix jsou tři klíčoví aktéři: „firmy – univerzity – vláda“. Podstatou úspěchu tohoto modelu je vzájemný respekt, povědomí a informovanost o zbývajících dvou aktérech (Blažek, Uhlíř 2012). Důraz na lokální úroveň a místní aktéry kladou spíše teorie institucionální, mezi hlavní představitele patří Veblen, Commons, Mitchell (Blažek 2014). Nahlízejí na systém jako na celek složený z mnoha jednotlivců. Ti jsou velmi heterogenní a každý je formulován odlišnými zvyky a instinkty. Jejich činnost může měnit instituce a naopak instituce ovlivňují působení samotných jedinců.

¹ Rozvoj v Česku je na základě přístupu „zdola – nahoru“ realizován mj. formou různé meziobecní spolupráce. Ta je realizována například prostřednictvím mikroregionů čili dobrovolných svazků obcí zabývajících se komplexním rozvojem svého území (v roce 2010 jich existovalo 555). Vedle této formy spolupráce existuje i několik stovek „účelových“ svazků obcí, založených obvykle se záměrem realizovat určitou technickou infrastrukturu. Další skupinu aktérů, působící v území, tvoří místní akční skupiny (MAS). K roku 2013 bylo evidováno přes 170 těchto skupin (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020, 2013).

Veřejný sektor působí nejen na úrovni národní v podobě ústředních orgánů, ale také na úrovni krajské či územní samosprávy obcí. Vytváří „pravidla hry“, určuje hranice územního plánu, chrání životní prostředí, stanovuje bytovou politiku, rozvíjí infrastrukturu obce/kraje/státu. Přerozděluje finanční prostředky a mobilizuje zakázky pro soukromý sektor. V neposlední řadě hraje významnou roli i jako zaměstnavatel, aktivuje kontaktní síť mezi aktéry, navozuje pracovní prostředí a charakter spolupráce (Blažek 2014).

2.2 Faktory podmiňující rozvoj regionů

Rozvoj regionů ovlivňuje soubor různorodých, vzájemně propojených a vzájemně spolupůsobících faktorů. Výsledky výzkumů, které se zabývají faktory, mechanismy a aktéry působícími na regionální rozvoj v Česku v posledním dvacetiletí, shrnuje Blažek, Netrdová (2012). Konstatují, že za klíčové faktory regionálního rozvoje lze považovat regionální/sídelní hierarchii, makropolitickou atraktivitu, ekonomickou strukturu, kvalitu lidských zdrojů a kvalitu životního prostředí (Hampl 2007, Blažek 2005). Nejsou to však faktory jediné. Jejich klasifikaci navrhli Hampl, Blažek, Žížalová (2008). Faktory podmiňující regionální rozvoj člení do tří základních typů podle jádra příslušnosti daného faktoru. Prvním typem jsou geografické faktory, které se dále člení na přírodní podmínky a zdroje, polohové poměry a sociogeografickou/územní identitu zohledňující například hierarchii středisek. Druhý typ představují ekonomické a navazující socioekonomické faktory (kapitál, lidské zdroje i lidský kapitál, sociální infrastruktura aj.). Třetí typ reprezentují sociokulturní faktory (schopnosti a postoje lidí, jejich skupin či územních komunit ve smyslu hodnotových hierarchií, tradice, sociální kapitál, aj.). Popisovanou strukturu faktorů považují citovaní autoři za klasifikaci primárních faktorů. Kromě ní specifikují institucionální (sekundární, nadstavbové) faktory a na ně vázané aktéry regionálního rozvoje. Tyto sekundární faktory člení do dvou typů (Hampl, Blažek, Žížalová, 2008, s. 701). První z nich zastupuje „organizační principy a pravidla hry“ fungování společnosti, které formují právní řád a politický systém včetně formování veřejných institucí apod.“ Druhý typ shrnuje faktory spojené s distribucí moci a bohatství mezi dílčími subjekty společenského systému.

Z přehledu teoretických přístupů (Hampl, Blažek, Žížalová, 2008) vyplývá, že postupně se těžiště studia jednotlivých faktorů měnilo. Poslední období citovaní autoři charakterizují jako období alternativních přístupů ve sféře teoretické, metodologické i ve sféře výběru výzkumných témat. Pro tematické zaměření

současných výzkumů je mj. charakteristický důraz na detailní analýzu příčin vývoje vybraných regionů, zvláště na význam jednotlivých měkkých faktorů (důvěra, typy spolupráce aktérů, mechanismy šíření inovací aj.).

Měkké faktory považují někteří autoři (Bernard 2011) za součást tzv. endogenního rozvojového potenciálu jednotlivých obcí. Jde o souhrn vnitřních podmínek a zdrojů dané obce, které mohou stimulovat jejich ekonomický, demografický a kulturní rozvoj (projekt Samospráva malých obcí a jejich endogenní rozvojový potenciál, 2009–2011²). Bernard (2011) endogenní potenciály dělí na fyzickogeografické – technické (kvalita komunikací) a sociální, které tvoří institucionální vlivy, lidský kapitál a sociální kapitál. V rámci sociálního endogenního potenciálu je kladen důraz na kolektivní jednání, vzájemnou participaci mezi místními aktéry, sdílení informací, šíření inovací aj. (podrobněji níže).

Středem naší pozornosti, jak již bylo poznamenáno dříve, je posuzování vlivu lokálních aktérů na rozvoj obcí Česka. Předpokládáme, že právě lokální aktéři v podobě místních elit (zastupitelů) spoluvytvářejí sociální kapitál dané oblasti, jež je součástí tzv. endogenního potenciálu (Bernard 2011).

2.2.1 Sociální kapitál

Teorie sociálního kapitálu se stala východiskem řady sociologických studií (blíže Stachová, Bernard, Čermák, 2009) stejně jako studií zabývajících se regionálním rozvojem. Narůstající vliv sociálního kapitálu jako rozvojového faktoru je zřejmý například z prací Kostecký, Patočková, Vobecká (2007); Stachová, Bernard, Čermák (2009); Jančák, Chromý, Marada, Havlíček, Vondráčková (2010), Pileček (2010), Pileček, Jančák (2010); Majerová, Kostecký, Sýkora a kol. (2011); Pileček, Chromý, Jančák (2013). Sociální kapitál a jeho vliv na rozvoj je v Česku diskutovaný až v posledních letech, i když je tento pojem známý již od roku 1916. Tehdy ho použil Hanifan. Na sociální kapitál se odkazoval jako na ony hmotné substance, na které se spoléháme ve svém životě (ochota, přátelství, soucit, sociální kontakt mezi jednotlivci a rodinami, které tvoří sociální jednotku). Hanifan považoval jedince za sociálně bezmocné. Ke změně dochází v případě, že přijde do kontaktu se svým sousedem a oni s ostatními sousedy. Dochází tak k akumulaci sociálního kapitálu a celkově k podstatnému zlepšení životních podmínek v daném území. Řada autorů, např. Coleman (1988), Putnam (2000), Falk, Kilpatrick (2000) nahlíží na

² <http://www.soc.cas.cz/projekt/samosprava-malych-obci-jejich-endogenni-rozvojovy-potencial>

sociální kapitál jako na pozitivní jev. Lze však najít i kritiky, kteří poukazují i na negativní dopady sociálního kapitálu např. Bourdieu (1986). Autoři Mohan, Mohan (2002, cit. Pileček 2010) upozorňují na možná rizika sociálního kapitálu například u skupin organizovaného zločinu. Na nejednotný výklad pojmu sociální kapitál a na problém výběru indikátorů sociálního kapitálu upozorňují také Bernard, Kostecký, Illner, Vobecká (2011, s. 23). Dle jejich názoru v souvislosti s regionálním nebo lokálním rozvojem se vyskytuje ve dvou pojetích. Přístupy zaměřené na sociální kapitál buď zdůrazňují existenci komunikačních sítí mezi rozvojovými aktéry, nebo pozitivní vliv občanské angažovanosti, jejich vzájemnou důvěru a sounáležitost s lokalitou. V druhém případě se sociální kapitál netýká jen vybraných elit, ale je charakteristikou místní populace. Dle Pilečka (2010) i přesto, že pojem sociální kapitál není jednotně vymezován, řada autorů se ve výběru společných znaků sociálního kapitálu shoduje. Zařazují do něj sociální sítě, normy, hodnoty a důvěru.

Předpokládáme, že právě důvěra a budování sociálních sítí a kontaktů mají významný vliv na stabilitu námi sledovaných elit. Obdobně velmi silnou souvislost mezi generalizovanou důvěrou a důvěrou v nejrůznější instituce ve společnosti, a to jak instituce politické, tak instituce veřejné, prokázala Stachová (2005) na souboru regionálních českých elit. Dle Stachové je sociální důvěra s důvěrou v instituce velmi úzce spojena, a obě je můžeme proto považovat za nezbytné indikátory sociálního kapitálu (Stachová 2007).

2.2.2 Volení zastupitelé jako reprezentanti lokální elity

Aktéři, kteří ovlivňují lokální rozvoj, pocházejí z různých sfér společnosti. Patří mezi ně volení zastupitelé a úředníci, kteří jsou součástí orgánů veřejné správy³. Svůj vliv mají i aktéři ze soukromého sektoru (velké podniky, vlivní podnikatelé) a občanského sektoru (představitelé neziskových a nevládních organizací, neformální autority, místní akční skupiny, aj.) v dané lokalitě. Rozvoj venkova v Česku je také ovlivňován rozhodnutím aktérů na krajské, národní a globální úrovni (Vazačová, 2010). V souvislosti s omezeným rozsahem práce pozornost zaměřujeme pouze na zvolené zastupitele v komunálních volbách (lokální samospráva; komunální politici).

³ Obce v Česku mají působnost samostatnou, založenou na výkonu samosprávy a působnost přenesenou spočívající ve výkonu některých úkolů státní správy, které obcím svěřil stát. Liší se mezi sebou podle toho, kolik a jakých působností státní správy na ně stát přenesl a v jak rozsáhlých správních obvodech je vykonávají. Z tohoto hlediska jsou obce v Česku od roku 2002 hierarchicky rozlišeny do tří kategorií: základní typ obcí, obce s pověřeným obecním úřadem a obce s rozšířenou působností (Bernard, Kostecký, Illner, Vobecká 2011).

Označujeme je za lokální elity ve shodě s definicí společenských elit, za které Illner (2001, s. 252) považuje: „okruhy osob, které rozhodujícím způsobem – přímo nebo nepřímo – ovlivňují dění v jednotlivých sférách života společnosti. ... nejsou tvořeny těmi nejlepšími, nýbrž těmi nejmocnějšími resp. nejvlivnějšími“. Jejich vliv je dán zásadními rozhodnutími a šířením určitých informací a idejí, ke kterým je opravňuje jejich formální pozice či umožňuje pozice neformální či majetkové postavení⁴.

Podle toho, v jaké sféře společenské elity působí, resp. jakého typu jsou zdroje, kterými disponují, lze rozlišit elity politické, ekonomické, intelektuální aj. Jiný pohled sleduje územní rozsah jejich vlivu. Z tohoto aspektu se pak vymezují elity nadnárodní, národní, regionální a lokální. Toto členění zastřešuje Illnerův výraz „elity územní, tj. elity vázané na územní celky sub-nacionální úrovně – obce, města a regionální útvary různé povahy. Rozumíme jimi okruhy osob, které zaujímají v jednotlivých územních celcích mocenské a vlivové pozice dovolující jim rozhodujícím způsobem ovlivňovat dění v těchto územích“ (Illner 2001, s. 253).

Elity jsou zkoumány na všech měřítkových úrovních. Přehled prací, zejména sociologických či politologických, které se zabývají elitami na úrovni Česka, podává Illner (2001). Tyto studie se zaměřily zejména na „nové elity“ z 90. let minulého století, jejich charakteristiky, soudržnost, vztah k institucím, jejich cirkulaci, reprodukci aj. Příkladem prací, které se zabývají elitami zvolenými v parlamentních volbách, je stať Kosteckého (2009). Dalším příkladem je práce Šurdy a Malcové (2013) zaměřená na analýzu senátních voleb na mikroúrovni volebního obvodu v letech 1996 až 2012. Pohyb elit na různých úrovních samosprávy a veřejné správy během jejich politické kariéry, tj. jejich střídání v působení na úrovni obce, okresu, kraje a celé republiky sleduje Čermák (2005). Fungování elit na regionální úrovni svým způsobem zastupuje práce Kosteckého, Patočkové, Vobecké (2007), která prezentuje výsledky výzkumu zkoumajícího souvislosti mezi ekonomickou výkonností krajů, sociálním kapitálem v krajích a výkonem krajských vlád v Česku. Na úrovni okresů se prostorovou analýzou českého stranického systému zabývá Kouba (2007). Elity lokální existují v rámci měst a obcí, jejich územní základna je daná sídelní strukturou Česka. Zvláště jejich politická složka prezentovaná starosty a místními zastupiteli, která je vázaná na územně-správní strukturu, se stala předmětem výzkumnému zájmu z pohledu sociologů, geografů a politologů (Illner 1992, 2001, Heřmanová, Illner, Vajdová 1997; Vajdová 1997, Perlín 1999, 2000; Bernard, Kostecký, Illner, Vobecká 2011; Perlín, Chromý 2012). Stabilita lokálních

⁴ Nutno poznamenat, že pojem elita je v odborné literatuře používán i v jiném vymezení (viz heslo elita v sociologickém slovníku Linhart, Petrusek, Vodáková, Maříková 1996)

elit ve smyslu personální kontinuity či diskontinuity byla sledována například ve funkcích starostů ve volbách 1990, 1994, 1998 (Illner 2001). Výzkumy, které by řešily stabilitu všech zastupitelů zvolených v komunálních volbách za delší časové období a ve vztahu k regionálnímu rozvoji obcí, jsme v odborné literatuře nedohledali. Tímto výzkumným problémem se proto zabývá předkládaná diplomová práce.

Je zřejmé, že vliv lokální samosprávy na rozvoj obce se postupně zvyšuje. V minulosti byly zcela jednoznačně klíčovými lokálními elitami „starosta – farář – učitel“, kteří mobilizovali hlavní aktivity a formulovali nové plány rozvoje obce (Perlín, Chromý 2012). S vývojem společnosti přichází i změna v podobě „vládnoucích“ elit. Z původně tradičního uskupení v dnešní době má svou přirozenou autoritu obvykle již pouze starosta obce. Do své funkce je zvolen zastupitelstvem a dle zákona o obcích 128/2000Sb, § 103 odst. 1 zastupuje obec navenek. Obyvateli je chápán jako přirozený lídr a veškeré úspěchy a neúspěchy obce jsou přisuzovány právě jemu (Perlín, Chromý 2012).

Starosta je vždy „vidět“, stojí v čele zastupitelstva, odpovídá za informování veřejnosti o činnosti obce. Jeho pravomoc ho však nelegitimuje k tomu, aby uplatňoval své vlastní postoje ve prospěch celé obce. Jeho úkolem je prezentovat pouze ustanovené rozhodnutí odhlasované zastupitelstvem. Má tak relativně slabé kompetence ve sféře samostatné působnosti obce ve srovnání s obecními radami. Výrazně dominantním aktérem samosprávy však bývá v malých obcích, kde není ustanovena rada obce.

Způsob realizace vůdcovské role starosty (tzv. leadership⁵) obcí svým způsobem ovlivňuje fungování celé samosprávy a následně i rozvoj obce. Do vedení obce se přímo promítají i osobní předpoklady starostů, jejich vzdělání, morální hodnoty, mj. i skutečnost, zda starosta je přirozenou autoritou, který dokáže koncepčně a strategicky uvažovat, volit vhodné rozvojové cíle i způsoby jejich prosazování aj. Ve skutečnosti je tato role vykonávána různým způsobem. Bernard, Kostecký, Illner, Vobecká (2011) uvádějí několik typologií vůdcovských stylů starostů. U většiny typologií se objevují dvě hlediska. Sleduje se zaprvé postoj vůči výkonu moci (autoritářský či kooperativní) a zadruhé predispozice k výkonu moci, čili zda starosta má tendenci stanovovat dlouhodobé cíle a strategie jejich dosažení (strategická orientace) anebo naopak spíše usiluje o udržení statu quo (reproduktivní orientace). I když realizovaný „leadership“ může mít vliv na stabilitu

⁵ Tj. cílené vedení lidí uplatnitelné nejen ve vedení samosprávy.

lokálních elit v jednotlivých obcích, hlouběji se tímto faktorem nezabýváme. Pozornost soustředujeme nejen na starosty ale na stabilitu všech členů zastupitelstva. Zohledňujeme tím skutečnost, že ne pouze starosta má určitou politickou moc. Navíc je daná i tím, do jaké míry je podporován zastupiteli a popř. jeho politickou stranou.

Zastupitelstvo je voleno pravidelně jednou za čtyři roky během komunálních voleb na celém území Česka. Způsob voleb se řídí Zákonem č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí⁶. Počet členů v zastupitelstvu obce je pro každé volební období stanoven dle Zákona o obcích č. 128/2000 Sb. Rozhodující je zejména počet obyvatel a rozloha spravovaného územního obvodu. K platnému usnesení zastupitelstva je vždy nutná nadpoloviční většina všech členů zastupitelstva, proto je počet členů lichý. Pro malé obce do 500 obyvatel je minimální počet zastupitelů 5–15 členů, největší sídla (nad 150 000 obyvatel) mohou mít v zastupitelstvu až 55 členů. Z řad členů zastupitelstva, v závislosti na velikosti sídla, bývá volena rada obce. Tvoří ji starosta, místostarosta (místostarostové) a další členové rady. Počet členů je lichý a činí nejméně 5 a nejvýše 11 členů, přičemž nesmí přesahovat jednu třetinu počtu členů zastupitelstva obce. Rada obce se nevolí v obcích, kde zastupitelstvo obce má méně než 15 členů. Rada obce připravuje návrhy pro jednání zastupitelstva obce a zabezpečuje plnění jím přijatých usnesení. Zákon o obcích č. 128/2000 Sb. členům rady obce uděluje pravomoce, které ovlivňují hospodaření obce, uzavírání nájemních smluv, pracovní příležitosti aj.

V souladu se zákonem o obcích všichni zastupitelé jsou povinni hájit zájmy občanů a účelně vynakládat a hospodařit s majetkem obce. Mohou předkládat návrhy na projednání, vznášet dotazy, připomínky a podněty. V jejich kompetenci je také rozhodování o schválení programu rozvoje obce. Rozhodnutí zastupitele může ovlivnit i navržené změny v rámci změn katastrálního území uvnitř obce. A jsou to právě zastupitelé, nikoli pouze starosta, kdo rozhoduje o možné spolupráci se sousedními či jinými obcemi (Zákon o obcích č. 128/2000 Sb). Činnost zastupitelů je zodpovědná, zastávají nejen roli hospodáře ale i, obrazně řečeno, roli manažera, diplomata, tiskového mluvčí, stavaře aj.

⁶ Dle Zákona č. 491/2001 S. o volbách do zastupitelstev obcí, volby se konají na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním podle zásad poměrného zastoupení. Právo volit a být voleni mají občané daných obcí starší 18 a více let. Volebními stranami mohou být registrované politické strany a politická hnutí a jejich koalice, nezávislí kandidáti, sdružení nezávislých kandidátů nebo sdružení politických stran nebo politických hnutí a nezávislých kandidátů.

Souhrnně lze konstatovat, že zastupitelstvo má povinnost, bez ohledu na velikost a rozpočet obce, samostatně pečovat a všestranně rozvíjet své území a potřeby občanů a chránit veřejný zájem (Zákon o obcích č. 128/2000 Sb). Proto lze samosprávu obcí vnímat jako jednoho z mnoha lokálních rozvojových aktérů, který má pravomoce a možnosti ovlivňovat kvalitu prostředí daného území. Zastávají roli regulační (např. prostřednictvím územního plánu), nabízejí pracovní příležitosti, rozhodují o alokaci finančních prostředků (mj. generují zakázky pro soukromý sektor) a v neposlední řadě posilují spolupráci a mobilizaci dalších aktérů nebo naopak se podílí na vytváření negativní atmosféry (Blažek, Netrdová 2012). Všeestranná rozvojová role lokální samospráv je mj. zohledněna i v současných odborných mezinárodních diskusích prostřednictvím pojmu „community governance“, popř. „community leadership“ (Bernard, Kostecký, Illner, Vobecká 2011). Tyto pojmy zastupují koncept, který zdůrazňuje změnu v hlavních úkolech místních samospráv. Dříve se zaměřily zejména na poskytování veřejných služeb, zatímco nyní by měly představovat aktivní rozvojové ohnisko spolupracující s dalšími rozvojovými aktéry v dané lokalitě.

I když v Česku existuje jednotný právní rámec, vymezující kompetence zastupitelstva, nejsou obce spravovány stejným způsobem. Záleží mj. na měkkých faktorech jako je kvalita lidského kapitálu včetně schopnosti zastupitelů využít místní rozvojový potenciál a vnější výzvy v podobě například různých evropských projektů. Bernard, Kostecký, Illner, Vobecká (2011, s. 26) upozorňují na to, že „formálně shodné instituce obecní samosprávy mohou mít dosti různorodý neformální institucionální design“. Jeho konkrétní podoba souvisí mj. i s tím, do jaké míry samospráva představuje institucionální základnu pro hledání kolektivních lokálních zájmů a jejich naplňování, tedy pro určitý lokální rozvoj a jak jsou při tom aplikována formální (legislativní) pravidla.

2.3 Územní socioekonomické a sociokulturní rozdíly na úrovni Česka

V Česku po pádu komunistického režimu v roce 1989 nastal odklon od nivelizačních tendencí ve vývoji společnosti a prostoru (regionů). V důsledku tohoto přístupu se postupně v průběhu 90. let minulého století začaly projevovat sociální i regionální nerovnosti v koncentraci problémů socioekonomického i sociokulturního charakteru. Seidl, Chromý (2010, s. 44) připomínají, že „byly obnoveny, resp. se znovu projevíly, rozdíly v potenciálu rozvoje regionů podmíněné sídelní hierarchií, makropolitickými (gradient Z–V), ale také rozdílnou kvalitou lidského a sociálního kapitálu v území

(Jančák, Havlíček, Chromý, Marada 2008), resp. aktivitou subjektů regionálního rozvoje (Blažek, Csank 2007). Ve vývoji územních rozdílů hraje podmiňující úlohu sídelní/regionální hierarchie z hlediska diferenciaci „úspěšnosti“ vývoje územních jednotek, makropolitická atraktivita území (v reakci na obrat v geopolitické a geoeconomické situaci), kvalita lidského a sociálního kapitálu ve vazbě na schopnost využít potenciál rozvoje území. Otevřeno otázkou zůstává, do jaké míry se shoduje územní rozložení stability lokálních elit s rozložením jiných jevů, jež reprezentují dosaženou sociálněekonomickou a sociokulturní úroveň vyspělosti obcí.

Řešení zmiňované otázky navazuje na práce, které se zabývají sociálně prostorovou diferenciací Česka. Tyto práce z hlediska tematického a metodologického zaměření je možné rozdělit do tří skupin (Novák, Netrdová 2011). První skupina prací se zabývá problematikou regionálního rozvoje a otázkami konvergence/divergence ve vývoji prostorových rozdílů uvnitř Česka (např. Blažek 1996, Štika 2004, Blažek, Csank 2007, Netrdová, Nosek 2009). Druhá skupina prací se zaměřuje na výzkum metropolitních areálů a periferních oblastí tj. úspěšných a na druhé straně zaostávajících a problematických oblastí (např. Hampl 2005, Blažek, Netrdová 2009, Čermák, Hampl, Müller 2009, Havlíček, Chromý 2001, Novotná 2005, Musil, Müller 2008). Třetí skupina prací vymezuje dílčí územní typy a předkládá regionální typologie (např. Perlín, Kučerová, Kučera 2010, Marada, Květoň 2010).

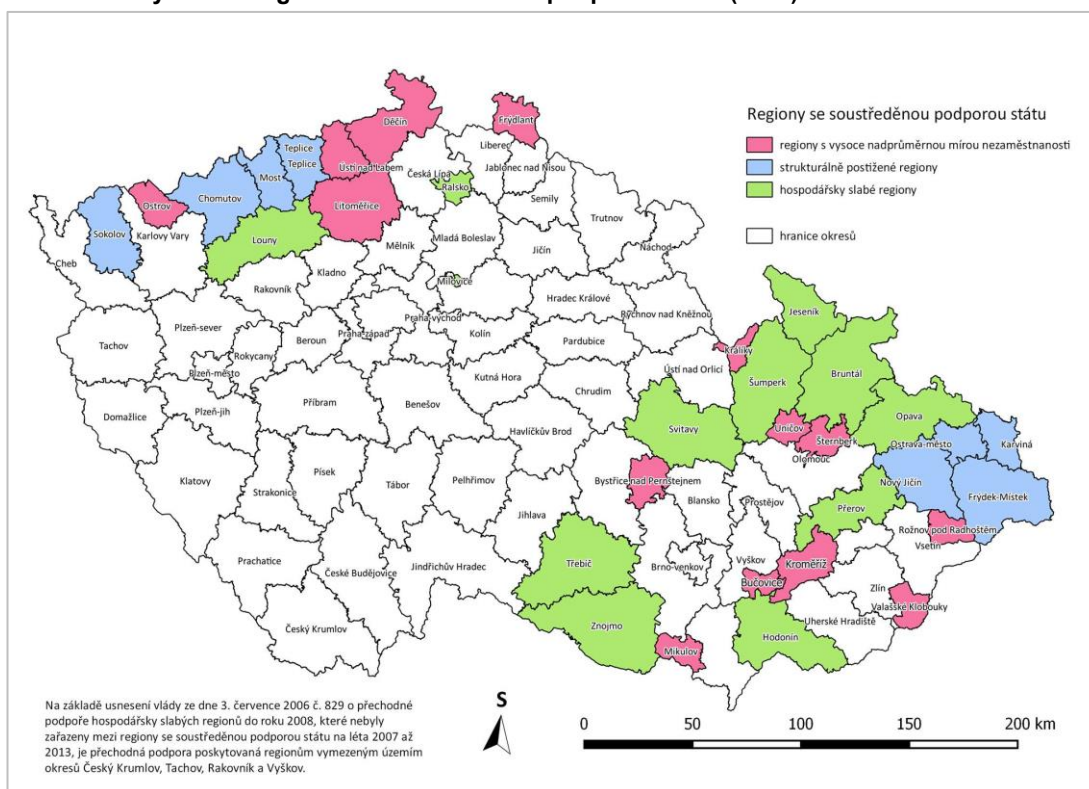
Blíže přiblížíme některé z těchto prací. Zaměříme se na ty z nich, jejichž výsledky předkládají prostorové vzorce, se kterými můžeme územní diferenciaci lokálních elit porovnávat.

Základním koncepčním dokumentem v oblasti regionálního rozvoje je Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020. Tento dokument vychází z obdobných principů na národní a evropské úrovni jako předchozí Strategie regionálního rozvoje ČR 2007–2013. Na základě zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje formuluje přístupy státu k podpoře regionálního rozvoje, poskytuje potřebná východiska a stanovuje rozvojové cíle a zásady pro vypracování regionálních programů rozvoje. V neposlední řadě identifikuje dvě kategorie regionů. Do první z nich patří regiony se soustředěnou podporou státu, které se člení podle charakteru svého zaostávání na strukturálně postižené, hospodářsky slabé a venkovské regiony. Druhou kategorií tvoří tzv. ostatní regiony, jejichž podporování státem je žádoucí z jiných důvodů: např. pohraniční regiony, bývalé vojenské prostory,

regiony postižené živelními pohromami, regiony se silně narušeným či poškozeným životním prostředím, regiony s méně příznivými podmínkami pro rozvoj zemědělství, regiony s vyšší průměrnou mírou nezaměstnanosti, než je průměrná úroveň v Česku.

Obrázek 1 znázorňuje podporované regiony v období 2007–2013. Kromě regionů se soustředěnou podporou státu mohou existovat regiony podporované na úrovni a v působnosti krajů.

Obrázek 1: Vymezení regionů se soustředěnou podporou státu (2006)

Zdroj: Metodická podpora regionálního rozvoje <http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/sub1.html>

Proměnami sociální stratifikace a hodnotových orientací obyvatelstva Česka, včetně jejich nerovnoměrných projevů na naše území, se zabývá Novák, Netrdová (2011). Na základě podrobné analýzy současného stavu sociálně prostorové diferenciace Česka identifikovali územní celky tvořené obcemi s podobnými strukturálními a vývojovými ukazateli a základní faktory diferenciace obcí z hlediska ekonomického a sociálního prostředí a vývojových tendencí v obou složkách. Jejich výzkum potvrdil (cit. tamtéž, s. 740) „výraznou dominanci Prahy, která ve svém okolí vytváří velmi rozsáhlé rozvojové území. V návaznosti na pozici Prahy se zřetelně formuje rozvojová osa Plzeň – Praha – Mladá Boleslav – Liberec. ... Další rozvojové oblasti se utváří v zázemí krajských měst, mezi nimiž je však patrná výrazná významová

diferenciace. Rozvojová území se formují také v blízkosti dalších úspěšných měst (Tábor, Rychnov nad Kněžnou) a ve specifických případech (Krkonose, Šumava) rovněž zcela bez vazby na významnější města. Naopak při pohledu na problémová území představuje oblast Českomoravské vrchoviny a Znojemska při hranicích s Rakouskem co do rozsahu a bodového hodnocení nejvýznamnější problémové území Česka. V ostatních případech se problémové oblasti formují podél krajských hranic, zejména v místech styku tří krajů a podél historické zemské hranice. V pohraničních oblastech byla problémová území identifikována pouze v malé míře (Znojemsko, Frýdlantský, Javornický a Osoblažský výběžek, Bílé Karpaty)“.

Jiné práce se soustřeďují pouze na identifikaci problémových oblastí a to buď periferních a pohraničních oblastí (Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol. 2004; Havlíček a kol. 2005) nebo vnitřních periferií (Musil, Müller 2008). Společným pojmem těchto prací je pojem periferie, jehož obsahové vymezení se z původního „okraje velkoměst“ postupně rozšiřovalo. V dnešním pojetí je „jeho podstatou rozlišení ekonomického a také sociálního prostoru na jádro a periferii“ (Musil, Müller 2008, s. 325). Toto rozlišení se může týkat regionů různého měřítka (mikro, mezo, makro) s tím, že na všech úrovních se zkoumají rozdíly mezi jádrem a periferií i různé typy jejich vzájemné závislosti. Vzhledem k rozdílnému vývoji určitých částí Česka, periferní oblasti na našem území jsou vnitřně rozdílné a jejich status „perifernosti“, vzhledem k tomu, že dochází ke vzniku a zanikání periferií, se může změnit.

Kuldová (2005) rozděluje například periferie na „klasické“, které leží vždy mimo hlavní jádrové oblasti a rozvojové osy. Tyto periferie jsou označovány za venkovské, s ekonomicky slabou a depopulační tendencí. Jako druhý typ vymezuje periferie „nové“, které se začaly formovat až od 20. století, do jejichž vývoje se často promítá poválečným odsun původního německy mluvící obyvatelstva.

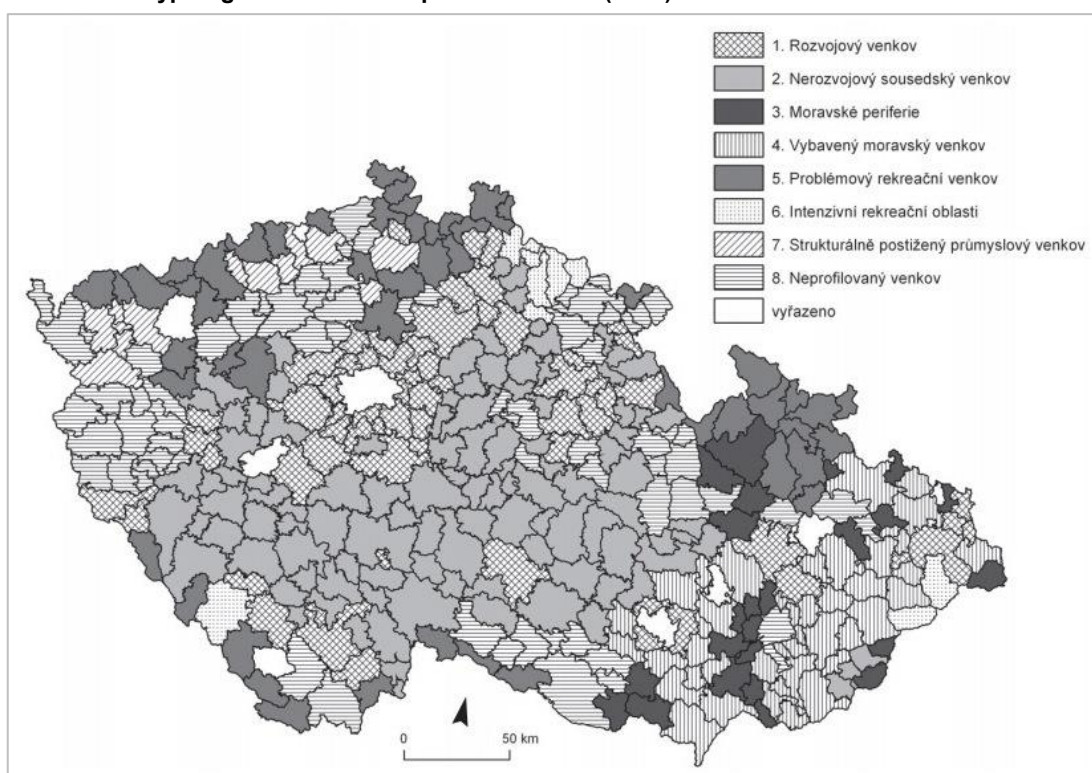
Musil, Müller (2008) ve své práci specifikovali a na území Česka lokalizovali v rámci periferních oblastí tzv. vnitřní periferie, a to na základě rozsáhlé vnitřní regionalizace⁷ Česka provedené z hlediska sociálně-ekonomických rozdílů mezi jednotlivými mezo- a mikroregiony. Vnitřní periferie specifikují jako území, která se (cit. tamtéž, s. 326) „hospodářsky nerozvíjejí, ztrácejí obyvatelstvo, demograficky stárnou, mají nižší sociálně-ekonomickou úroveň a horší technickou i sociální

⁷ Na základě teorie polarizace území v tzv. nodálních jednotkách (centrum a zázemí) vymezili na území Česka 1424 subregionálních jednotek. Jsou tvořeny většinou obcí se základními střediskovými funkcemi a jejím zázemím. Hlavním kritériem jejich vymezení byla existence základních obslužných funkcí v centrální obci, doplněných o některé další charakteristiky.

infrastrukturu než ostatní části území, mají starý bytový fond a objevují se v nich specifické sociální problémy spojené s exkluzí“. Jsou to většinou „poměrně rozsáhlá a souvislá území, která jsou umístěna na okrajích metropolitních regionů a v menším rozsahu na okrajích území regionálních středisek“ (cit. tamtéž s. 340). Jejich primárními určujícími znaky jsou vysoký podíl obyvatel pracujících v zemědělství a převážně nízká hustota zalidnění. Takto definované vnitřní periferie se nacházejí zejména v české části republiky.

Jiný pohled na diferenciaci území, přesněji řečeno venkovského území (obce do 3000 obyvatel) provedli autoři Perlín, Kučerová, Kučera (2010). Ve své práci s využitím klasických metod faktorové a shlukové analýzy na úrovni obcí s pověřeným obecním úřadem vytvořili typologii venkovského prostoru, který rozdělili do osmi rozdílných typů území (viz Obrázek 2).

Obrázek 2: Typologie venkovského prostoru Česka (2010)

Zdroj: Perlín, Kučerová, Kučera (2010)

Prvním typem je „rozvojový venkov“, který se nachází v zázemí největších měst a podél hlavních dopravních koridorů spojující jádrové oblasti. Tento typ venkova vykazuje velice pozitivní hodnoty jak z hlediska migračního salda, nově postavených bytů, objemu dotací, indexu vzdělanosti či míry nezaměstnanosti. Stručně řečeno, rozvojový venkov je charakteristický silným populačním i hospodářským růstem.

Jeho opakem je „nerozvojový sousedský venkov“, ten se nachází na poměrně velké části Česka a jeho vymezení se ztotožňuje s vnitřními periferiemi definované Musilem a Müllerem (2008). Pro nerozvojový sousedský venkov je charakteristická vysoká voličská účast, nedostatečná občanská vybavenost, ekonomická slabost, ale zároveň silná tradiční sounáležitost venkovských komunit (Zemánek 2003, cit. Perlín, Kučerová, Kučera 2010). Třetím definovaným typem venkova jsou „moravské periferie“, které lze také považovat za vnitřní periferie, tentokrát však pouze na území historických zemí Moravy a Slezska. Jedná se o velké obce s vysokým podílem rodáků, negativním migračním saldem, vysokou mírou nezaměstnanosti, nízkým turisticko-rekreačním potenciálem a vysokým zastoupením domácností vybavených plynem. „Vybavený moravský venkov“ je čtvrtým specifikovaným typem vyznačujícím se vysokým počtem obcí s dobrou technickou infrastrukturou a veřejnými službami, vysokým počtem spojů hromadné dopravy a počtem domácností připojený na centrální rozvod plynu. Pátým typem je „problémový rekreační venkov“, tj. oblast českého pohraničí dosídlená po druhé světové válce. Nacházejí se zde populačně větší obce s nejnižším podílem trvale obydlených domů. Ač je zde vysoký rekreačně turistický potenciál, je tato oblast vnímána jako problémová z hlediska rozvoje ekonomického i společenského. Zdejší obce mají nízkou míru volební účasti, nezaměstnanosti i vzdělanosti. Další typ venkova autoři definují jako „intenzivní rekreační oblasti“, kde dominantním odvětvím je turistický ruch. Nacházejí se ve významných horských střediscích, mají nejvyšší hodnotu indexu vzdělanosti a nadprůměrný podíl nově postavených domů, ale zároveň nejnižší podíl trvale obydlených domů. Předposledním vymezeným územím je „strukturálně postižený průmyslový venkov“, který se nachází v oblasti severních Čech. Vymezenými charakteristikami se velmi podobá problémovému rekreačnímu venkovu. Avšak v důsledku těžby hnědého uhlí, tento venkov ztrácí i poslední výhodu v podobě atraktivní turisticko-rekreační oblasti. Posledním typem je „neprofilovaný venkov“, který vyplňuje zbylá území a vykazuje průměrné hodnoty.

Prostorové vzorce lokální stability elit naznačily výsledky práce Řezníčkové (2012). Na příkladu Jihočeského kraje byla prokázána územní diferenciací stability lokálních elit v dichotomii kontinuálně se vyvíjející vnitrozemí versus pohraniční oblasti dosídlené po druhé světové válce.

Územní rozložení stability lokálních elit je vhodné porovnávat také s prostorovými vzorci volebního chování obyvatel Česka. Tento pohled blíže představujeme v následující části.

2.4 Faktory ovlivňující stabilitu lokálních elit v Česku

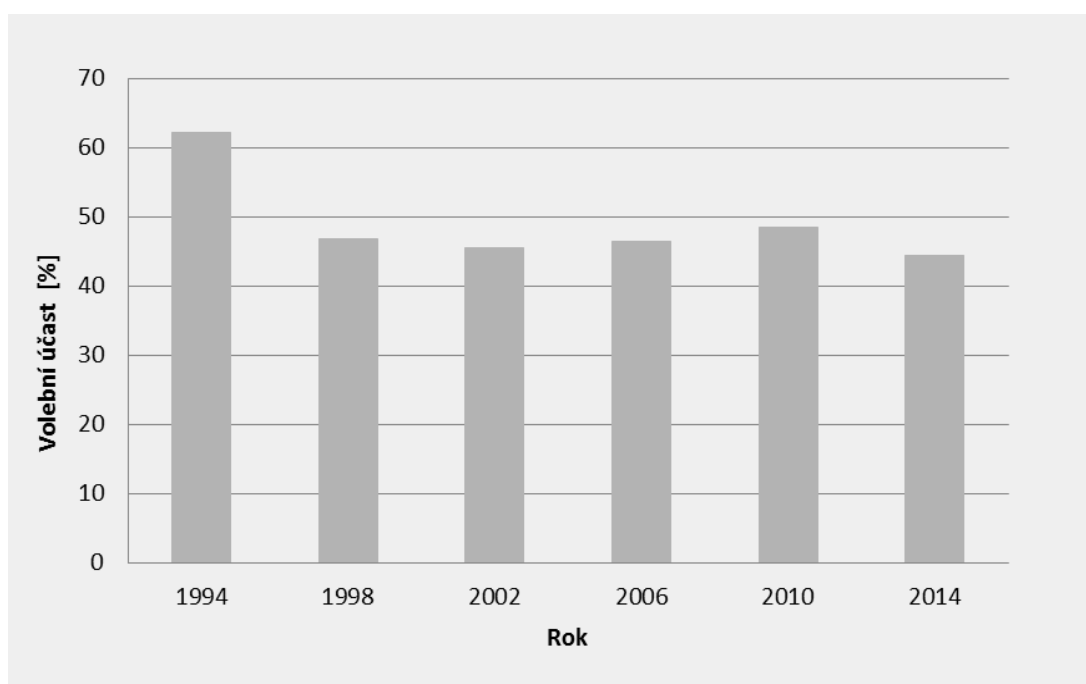
Stav a vývoj stability lokálních elit v Česku je podmíněn mnoha faktory. V této části upozorňujeme alespoň na některé skutečnosti, jejichž přímý či zprostředkovaný vliv je diskutován v odborné literatuře.

2.4.1 Volební chování obyvatel Česka

Přímý vliv na stabilitu lokálních elit mají samotní voliči, jejich všeobecný rozhled, politické přesvědčení, hodnotová orientace, sounáležitost s daným regionem (regionální identita) ale třeba také i jejich míra občanské angažovanosti, důvěra v konkrétní zastupitele, osobní zkušenosti s předchozími zastupiteli či předsudky a představy o volených osobnostech a další. Různé vlivy působící na volební chování připomínají Matějů, Vlachová (1998). Kostelecký a kol. (2014) konstatují, že volební rozhodování neovlivňují pouze racionální ekonomické zájmy jedince (např. rozvaha o vlivu voleb a výši daní a přerozdělování investic) ale i to, zda voliči upřednostňují individuální svobody jedinců či naopak inklinují k autoritářství, zda je jim politika lhostejná anebo si od ní slibují pomoc při řešení vlastních problémů. Prokázán byl také vliv náboženského vyznání. I na našem území se ukazuje, že alespoň u části voličů je příslušnost k různým církvím, resp. absence náboženského vyznání průvodním znakem jejich politických názorů a následně stranických preferencí (Linek, Pecháček 2006).

Soudě podle poklesu volební účasti v Česku (Obrázek 3), míra občanské angažovanosti a důvěry v konkrétní zastupitele klesá. Za období od roku 1994 až 2010 se řádné volby do zastupitelstev obcí (včetně měst a městských částí a od roku 2006 také městysů) konaly pětkrát. Nejvyšší volební účast byla zaznamenána v roce 1994 (62,26 %). Již v dalších volbách v roce 1998 však došlo k poklesu volební účasti na 46,72 %. Tato hranice se drží i v letech 2002 a 2006. Nepatrně vyšší zájem vzbudily volby v roce 2010, kdy volební účast dosáhla 48,50 %. Podle Čmejrek, Bubeníček, Čopík (2010, s. 80) „účast ve volbách negativně korelovala s velikostí obcí: ve městech se pohybovala okolo 40 %, ve venkovských obcích dosahovala 60 a více procent. Tento rozdíl se postupně zvětšoval“.

Obrázek 3: Volební účast v komunálních volbách v Česku (1994–2014)

Zdroj: ČSÚ (2015b). Pozn.: Volební účast vyjadřuje podíl celkového počtu hlasujících voličů (osob, jimž byla vydána úřední obálka) a registrovaných voličů (osob uvedených ve volebních seznamech) v komunálních volbách, pro všechny obce Česka za jednotlivá volební období (1994, 1998, 2002, 2006, 2010).

Volební chování obyvatel (z hlediska preference volebních stran, počtu voličů aj.) při každých volbách vykazuje určité regionální rozdíly. Touto problematikou se podrobněji zabývá více prací, a to zejména z pohledu geografů, sociologů, politologů, historiků aj. Přehled prací na toto téma uvádí monografie Kosteckého a kol. (2014) a zároveň shrnuje příčiny prostorových odlišností ve volebních výsledcích. Často jsou vysvětlovány nehomogenní strukturou obyvatel: když se liší struktura obyvatel a jejich politické názory v různých regionech, odlišují se i volební výsledky. Určitý vliv mají i faktory ekonomické a sociální povahy. Příčinou odlišného volebního chování obyvatel určitého regionu může být také jejich reakce na specifickou ekonomickou či sociální situaci v dané lokalitě. Ukazuje se také, že výsledky voleb mohou mít své kořeny v minulosti či jsou ovlivněny určitými historickými událostmi a procesy. Výzkum Kosteckého a kol. (2014), který analyzoval stav, vývoj a příčiny prostorových vzorců volebních preferencí obyvatel žijících na území Česka v meziválečném období a v letech 1992–2006⁸ se zabýval

⁸ Kostecký a kol. (2014) pracovali s konceptem stranických rodin (tj. skupin stran vzájemně si blízkých svou politickou ideologií), které obyvatelé volili v parlamentních volbách, konkrétně ve volbách do Poslanecké sněmovny parlamentu. Výjimkou jsou volby v roce 1990 a 1992 konané v rámci tehdejšího federativního Československa. V těchto letech se výzkum zaměřil na volební preference do České národní rady.

mj. i „faktorem Sudet⁹“. Konkrétně zjišťovali, zda silný zásah do lokální komunity a jejich dlouhodobě utvářených tradic na území bývalých Sudet, způsobený kompletní výměnou obyvatelstva po 2. světové válce v důsledku poválečného odsunu německého obyvatelstva a následného dosidlování pohraničních oblastí, se promítl a promítá do volebního chování obyvatel těchto oblastí. Navazují při tom na práce Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol. 2004, Chromý, Skála 2010. Dle autorů Kostecký a kol. (2014) přímý vliv samostatného „faktoru Sudet“ na současné prostorové vzorce volebního chování se nepodařilo prokázat. Jejich výpočty naznačují, že takový faktor v polistopadovém období spíše nepůsobí, po roce 1989 je zřejmý jeho klesající význam. Dopady dosidlování pohraničních oblastí se projevují zprostředkovaně. Ze Sudet vymizela religiozita a obyvatelé tohoto území po celou druhou polovinu 20. století vykazují relativně nízkou míru vzdělanosti a kvalifikovanosti (Jančák a kol. 2008, 2010, Heřmanová, Chromý a kol. 2009, Perlín, Kučerová, Kučera 2010). Bylo to dáno mj. i rozvojem těžkého průmyslu ve velké části Sudet spojený s potřebou méně kvalifikovaných pracovních pozic.

Výzkum autorů Kostecký a kol. (2014) prokázal, že u všech sledovaných politických stran resp. skupin je možné identifikovat některé regiony s jejich voličskou základnou a regiony s jejich znatelně slabší volební podporou¹⁰. Autorům se také podařilo potvrdit stabilitu prostorových vzorců volebního chování v čase, „neboť politické preference obyvatel různých regionů vykazují značnou trvalost“ (cit. tamtéž, s. 140). Dále prokázali, že mezi faktory ovlivňující prostorové vzorce volebního chování obyvatel pro roce 1989 patří sociálně-ekonomické faktory, religiozita i strukturální charakteristiky populace. Připomínají však, že tyto faktory nevysvětlí celou prostorovou různorodost volebního chování. Je zřejmé, že existují i faktory další. Nevyřešenou otázkou zůstává, zda vůbec či do jaké míry zmiňované příčiny, které způsobují regionální rozdíly ve volebních preferencích obyvatel do parlamentních voleb, ovlivňují také územní rozložení stability zastupitelů ve volbách komunálních. Voliči v parlamentních volbách, jak prokázal výzkum Kostecký a kol. (2014), dlouhodobě vybírají osobnosti zastupující stranu, jež odpovídá jejich ideologickému přesvědčení, a tím také napovídá, jakým způsobem se budou řešit zejména problémy národního, popř. mezinárodního významu. Prostorové vzorce

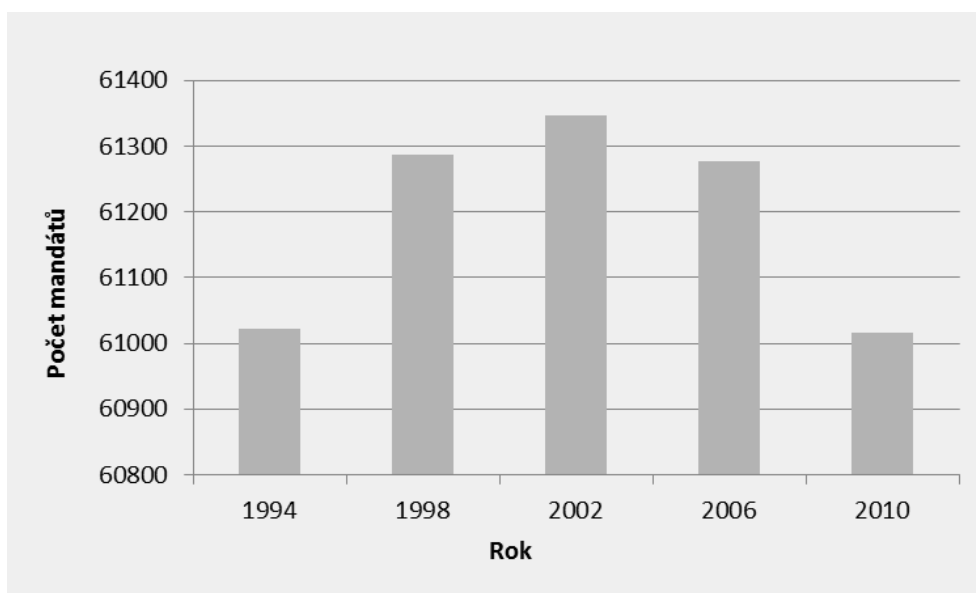
⁹ Pod pojmem Sudety se v této práci označuje část Československa, ve které převažovalo obyvatelstvo německé národnosti. Zahrnuje proto nejen území tzv. provincie Sudetenland vyhlášené sudetskými Němci v pohraniční oblasti v severní části Čech, Moravy a Slezska, ale i pohraničí západních a jižních Čech a jižní Moravy.

¹⁰ Při tom velikost těchto regionálních rozdílů byla za první republiky větší než v postkomunistickém období, kdy bylo naše území relativně méně politicky polarizované. Velký vliv na tuto situaci mělo etnické rozdělení obyvatel předválečného Československa: existovalo zde území obývané téměř či převážně Němci a území, kde žili převážně či téměř výlučně jen Češi.

volebních preferencí v komunálních volbách se od parlamentních voleb mohou odlišovat vzhledem k tomu, že jednotlivé obce na území Česka se více liší politickým, popř. nestranickým zaměřením (zvláště u malých obcí, podrobněji kapitola 2.4.2) volených kandidátů a potřebou řešit specifické lokální problémy.

V personálních obměnách zastupitelstev tj. ve stabilitě lokálních elit, se projevuje i neochota zastupitelů opětovně se angažovat nebo neúspěch při snaze o znovuzvolení. Touto skutečností se podrobněji zabývali Ryšavý, Bernard (2011, s. 33). Konstatují, že „na deklaratorní rovině se za 20 let odehrál ve všech velikostních kategoriích obcí podstatný posun směrem k ochotě současných zastupitelů volený post obhajovat“. Míra ochoty znovu kandidovat se však liší podle velikosti obcí. V uvedené práci se uvádí, že například v roce 2010 se v obcích do 1000 obyvatel chystalo obhajovat mandát méně než 70 % zastupitelů a naopak ve městech s 10–20 tisíci obyvateli více než 82 % zastupitelů. Největší města a obce o velikosti 1–10 tisíc obyvatel se pohybovaly mezi těmito extrémy.

Obrázek 4: Vývoj počtu mandátů v Česku (1994–2010)

Zdroj: ČSÚ (2015a). Pozn.: Vývoj počtu osob zvolených v komunálních volbách do zastupitelstev obcí pro jednotlivá volební období (1994, 1998, 2002, 2006, 2010).

V období 1994–2010 bylo evidováno 305 949 mandátů, z toho v každém volebním období (viz Obrázek 4) bylo zvoleno více než 61 000 kandidátů. Volby v roce 1998 zaznamenávají výrazný nárůst počtu mandátů a to o 265 zastupitelů. Tento trend trvá i v následujících volbách v roce 2002, ale není již tak výrazný (nárůst 59 mandátů). V roce 2006 nastává zlom, kdy dochází ke stagnaci počtu mandátů.

V těchto volbách je registrováno o 68 zastupitelů méně než při volbách v roce 2002. Ještě větší pokles nastává v následujících volbách v roce 2010.

2.4.2 Sídlní struktura Česka

Do úrovně stability lokálních elit se pravděpodobně nepřímo promítá i širší kontext v podobě sídlní struktury naší republiky. Česko je poměrně výjimečné četným počtem malých obcí a relativně malým počtem velkých měst. Tento specifický charakter fragmentované struktury obcí a celé sídlní struktury je ovlivněn jak dlouhodobým historickým vývojem¹¹, tak specifickými fyzickogeografickými podmínkami. Podle Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 1. 2014 se na našem území nachází celkem 6253 obcí. Do kategorie nejmenších (tj. do 199 obyvatel) spadá 1455 obcí. Detailní pohled na rozložení obcí v Česku předkládá Tabulka 1.

Tabulka 1: Velikostní struktura obcí podle krajů v Česku (k 1. 1. 2014)

Název kraje	Celkem	Obce					
		- 199	200 - 499	500 - 999	1 000 - 1999	2 000 - 4 999	5 000 +
Hl. m. Praha	1	-	-	-	-	-	-
Středočeský	1 145	232	394	273	140	67	39
Jihočeský	623	231	204	86	50	31	21
Plzeňský	501	173	160	77	48	30	13
Karlovarský	132	15	42	33	16	15	11
Ústecký	354	49	124	86	43	27	25
Liberecký	215	28	67	61	27	17	15
Královéhradecký	448	100	174	96	35	21	22
Pardubický	451	107	173	92	44	18	17
Vysočina	704	333	208	96	36	14	17
Jihomoravský	673	112	189	185	102	62	23
Olomoucký	399	44	125	109	75	33	13
Zlínský	307	18	83	99	53	34	20
Moravskoslezský	300	13	58	76	76	43	34
Česká republika	6 253	1 455	2 001	1 369	745	412	271

Zdroj: ČSÚ (2015a)

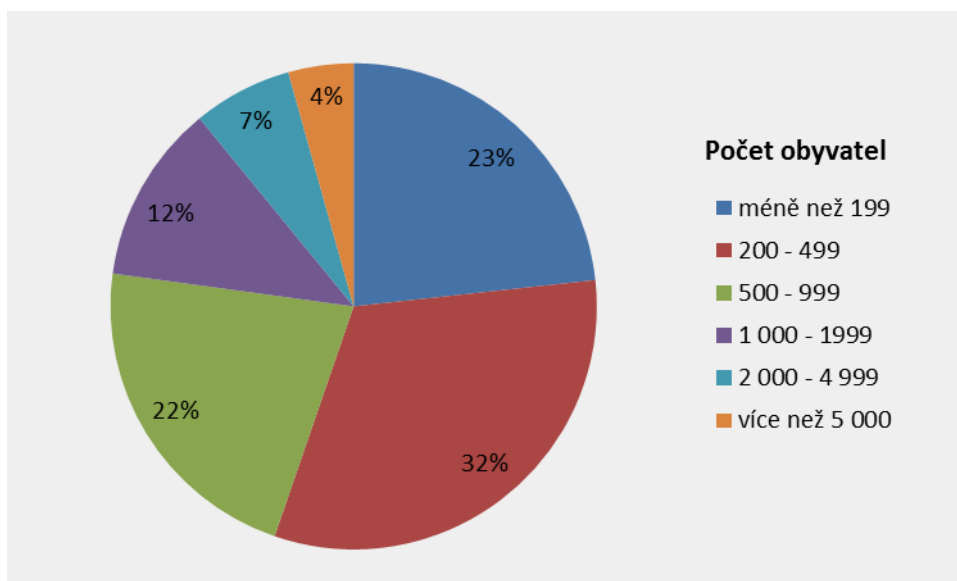
¹¹ Dnešní podoba sídlní struktury Česka je i mj. odrazem významných historických událostí, Příkladem může být zejména odsun německy mluvícího obyvatelstva po roce 1945), který měl za následek radikální proměnu národnostní skladby obyvatel ale také katastrofální nedostatek pracovních sil (Smetana 2001, cit. Kuldová 2005). Tato „vylištěná“ území nebyla nikdy plně dosídlena do původního počtu obyvatel. Další podstatnou roli v rámci sídlního systému hrál komunistický režim, který nejprve v roce 1948 prostřednictvím kolektivizace a zestátňováním majetku zasáhl do vlastnické struktury a zemědělského hospodaření Česka. Následné preferování průmyslových a těžebních oblastí podpořilo růst dnešních strukturálně postižených regionů.

V druhé kategorii (200–499 osob) je dokonce přes 2000 obcí. Dohromady do těchto dvou kategorií s nejmenším počtem obyvatel spadá více než polovina celkového počtu obcí Česka. K 1. 1. 2014 činil průměrný počet obyvatel obce Česka 1681, mediánová velikost 424 obyvatel. Největší počet nejmenších obcí (do 200 obyvatel) se nachází v kraji Vysočina. K 1. 1. 2014 jich zde bylo evidováno 333.

V porovnání s ostatními evropskými státy je sídelní struktura Česka dosti neobvyklá, avšak ne jediná (obdobný systém má např. Francie) extrémním případem je naopak Švédsko, které má v současnosti pouze 288 obcí (Hampl, Müller 1998).

Jak dokládá Obrázek 5, více než polovina z celkového počtu obcí jsou malé obce do 500 obyvatel. Zároveň více než tři čtvrtiny z celkového počtu obcí zaujímají obce do 1000 obyvatel. Téměř 90 % obcí tvoří obce do 2000 obyvatel. Města, ve kterých žije více než 5000, mají zastoupení nejnižší (4 %).

Obrázek 5: Procentuální zastoupení velikostních skupin obcí v Česku (2014)

Zdroj: ČSÚ (2015a)

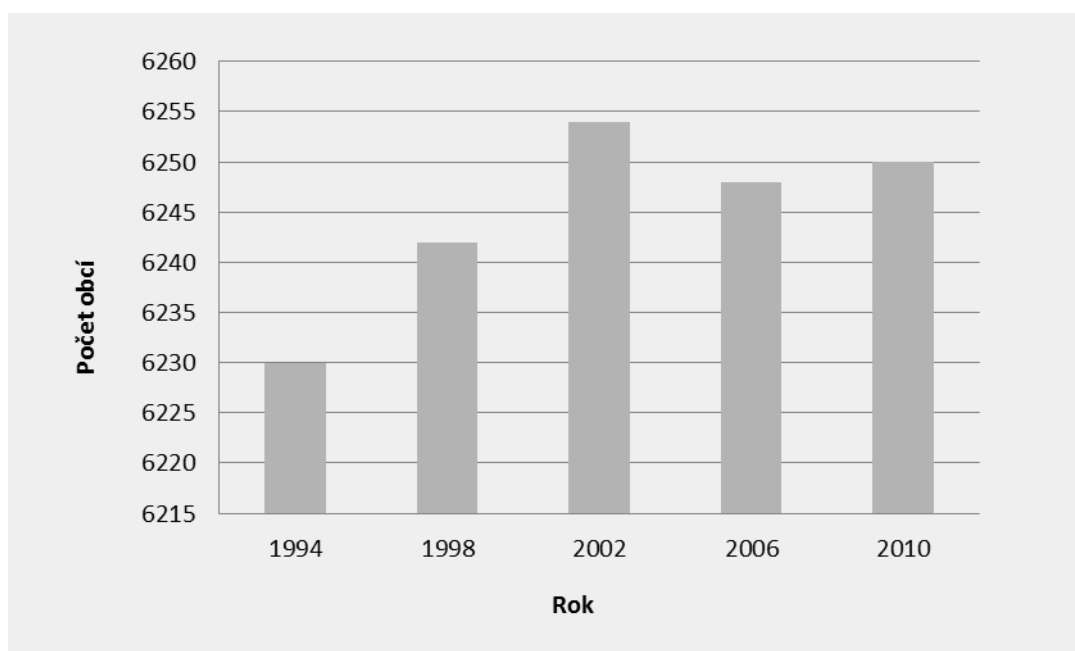
Specifika sídelního systému Česka ovlivňuje výzkum lokálních elit několika způsoby. Zaprvé, s vysokým počtem menších obcí souvisí specifický model místní samosprávy a volební chování obyvatel těchto obcí. Zadruhé, značné velikostní rozdíly mezi obcemi v Česku mají vliv na odlišné podmínky, rozvojový potenciál a potřeby rozvoje v jednotlivých obcích. Každá obec bez ohledu na velikost má pravomoc samostatně hospodařit a pečovat o rozvoj obce (viz Zákon o obcích č. 128/2000 Sb.). Možnost ovlivnit rozvoj území je však omezen výší rozpočtu, která je určena na základě velikosti obce.

Malé obce tak mají relativně nízký rozpočet, který limituje realizaci finančně náročných projektů. Slabá ekonomická funkce jejich zastupitelů není však jediná charakteristika, která může zprostředkovaně ovlivnit stabilitu lokálních elit těchto obcí. Studie zabývající se lokální politikou malých obcí v Česku (míněno většinou do 2 tisíc obyvatel) dále upozorňují na to, že v těch nejmenších obcích často působí neuvolněný starosta, který samosprávu obce vykonává na dobrovolnické bázi a do jisté míry na neprofesionální úrovni (Bernard, Kostecký 2010). Pro malé obce v Česku je také charakteristická poměrně malá intenzita politické soutěživosti. Často ve volbách kandidují a následně vítězí nezávislí kandidáti a jejich sdružení. Podle Bernard, Kostecký, Illner, Vobecká (2011, s. 65) „legitimita zvolených představitelů obcí vyplývá velmi často z jejich zakořeněnosti do života komunity a ze sociálních sítí, které v dané komunitě udržují. Tato „relační“ legitimita může být silnější než „instrumentální“ legitimita založená na posuzování konkrétních výstupů činnosti představitelů samosprávy“. Citovaní autoři dále upozorňují i na odlišné volební chování obyvatel malých obcí. Soudě podle jejich volební účasti, je politická participace občanů v malých obcích vyšší než v ostatních obcích. Obyvatelé malých obcí tím vykazují vyšší míru spokojenosti s představiteli komunální politiky a vyšší míru důvěry v ně než obyvatelé velkých obcí. Je tomu tak za situace, kdy obyvatelé v malých obcích mají menší možnost výběru kandidátů než ve velkých městech (Kostecký 1996).

2.4.3 Vývoj počtu obcí v Česku (1994–2010)

Dalším faktorem, který ovlivňuje stabilitu lokálních elit, jsou změny v počtu obcí v Česku za sledované období (viz Obrázek 6). Ještě na počátku roku 1990 bylo v Česku pouze 4120 obcí (ČSÚ 2015a). S příchodem nového režimu a zavedením obecní samosprávy v demokratických poměrech nastal i bouřlivý proces dezintegrace obcí. Některé obce zanikly či se sloučily, jiné se naopak osamostatnily. Vysoký nárůst počtu obcí (více než 2000) byl zejména přirozenou reakcí na předchozí centrálně plánovanou integraci obcí v totalitním režimu (Hámpel, Müller 1998). V transformačním období docházelo k aktivizaci lokálních komunit a poměrně velké množství obcí mělo potřebu rozhodovat samostatně o své budoucnosti a obnovit původní žijící komunity a zastupovat jejich zájmy (Ryšavý 2011). Trend decentralizace obcí trval až do roku 2001, kdy došlo k legislativním úpravám, které měly zabránit vzniku dalších obcí. Lze předpokládat, že změny v počtu obcí mají za následek narušení výsledků stability elit. V nově vzniklých a zaniklých obcích je pravděpodobně nižší míra stability.

Obrázek 6: Vývoj počtu obcí v Česku (1994–2010)

Zdroj: ČSÚ (2015a). Pozn.: Celkový počet obcí v Česku v jednotlivých letech 1994, 1998, 2002, 2006, 2010.

3 METODIKA VÝZKUMU

Na základě diskuze obecných východisek a stavu rozpracovanosti sledované problematiky jsme se rozhodli sledovat stabilitu lokálních elit v Česku následujícím způsobem.

3.1 Cíle práce, výzkumné otázky, předpoklady

Vlastní výzkum sleduje tři cíle. Zaprvé snahou je prokázat závislost mezi stabilitou lokálních elit a velikostí obce. Zadruhé zjistit, zda existuje závislost mezi stabilitou lokálních elit a vybranými rozvojovými charakteristikami obcí. Třetím cílem je identifikace prostorových vzorců vysoké a nízké míry stability lokálních elit na území Česka.

V souladu s uvedenými cíli se snažíme odpovědět na následující výzkumné otázky:

- I. Existuje statisticky významná závislost mezi velikostí obce a stabilitou lokálních elit?
- II. Existuje statisticky významná závislost mezi stabilitou lokálních elit a vybranými ukazateli rozvoje obcí?
- III. Vytváří vysoká a nízká míra stability lokálních elit na území Česka znatelné prostorové vzorce?

Při řešení výše zmíněných otázek vycházíme z těchto vstupních pracovních předpokladů:

(Ad 1): Na základě již provedené práce Řezníčkové (2012), která prokázala souvislost mezi diferenciací stability lokálních elit a velikostí obcí Jihočeského kraje, předpokládáme, že i v rámci celého Česka se tato závislost prokáže. Míra stability se bude měnit v závislosti na velikosti obce. Konkrétně malé obce budou vykazovat vysokou míru stability lokálních elit a naopak města (více než 5000 obyvatel) nízkou míru stability. Tento předpoklad vychází ze specifické role zastupitelů malých obcí (Kostecký 1996, Bernard, Kostecký 2010, Bernard, Kostecký, Illner, Vobecká 2011), kterou jsme diskutovali v předchozí kapitole. Mimo jiné jde o to, že malé obce mají nízký počet kandidátů na post zastupitele. Jednoduše řečeno, „není z koho vybírat“ mj. i proto, že se jedná o neplacenou funkci. Dalším důvodem vysoké stability v malých obcích je skutečnost, že se zde hůře prosazují změny (výsledky

komunálních voleb v obcích, které mají méně než 200 obyvatel, může ovlivnit i jeden hlas). Velký vliv zde má sousedská sociální kontrola.

Naproti tomu ve větších městech je výsledná míra (ne)stability ovlivněna opačnými jevy. V důsledku většího počtu obyvatel vznikají i rozmanitější a názorově nejednotní voliči s rozdílnými politickými preferencemi. Na jejich popud se zakládají rozdílné politické strany. Ty poté výrazně zasahují do sestavování kandidátních listin. Zdejší komunální volby více kopírují regionální a celostátní postoje voličů. Na rozdíl od malých obcí větší vliv zde mají faktory jako je vzdělání, věk, sociální status, a zaměstnání voličů. Čím více obyvatel žije v dané obci, tím předpokládáme jejich větší pestrost a názorovou odlišnost v politických preferencích, což následně způsobuje nestabilitu lokálních zastupitelů. S narůstající velikostí obce předpokládáme také častější obměnu komunálních politiků, která souvisí s větším zájmem o tyto funkce a s úspěchem jednotlivých politických stran, hnutí a nezávislých sdružení v parlamentních volbách.

(Ad 2): Mezi stabilitou lokálních elit a vybranými ukazateli lokálního rozvoje existuje statisticky významná závislost, protože považujeme stabilitu lokálních elit za jeden z měkkých faktorů (viz kapitola 2.2) lokálního rozvoje, který se podílí na sociálním kapitálu obce.

Potvrzení tohoto předpokladu závisí však na dosažené úrovni stability lokálních elit a na výběru ukazatelů (indikátorů) lokálního rozvoje. Předpokládáme, že pro úspěšný rozvoj obce není žádoucí ani příliš vysoká ani nízká míra stability lokálních elit. Nízká míra stability může být neefektivní z hlediska plnění dlouhodobých cílů a strategií obce, pokud vůbec daná obec nějaké strategie má. Vysoká míra stability může naopak „zakonzervovat“ stávající stav (někdy pouze „přežívání“) a zabrzdit případné nové přístupy, zdůrazňující jiné priority rozvoje obce.

Z rozboru literatury vyplývá, že na lokální rozvoj jednotlivých obcí působí řada vzájemně propojených faktorů (viz kapitola 2.2). V této diplomové práci v souvislosti s jejím omezeným rozsahem sledujeme vztah mezi stabilitou lokálních elit a třemi rozvojovými charakteristikami. Jejich výběr je založen na rozboru metodiky relevantních odborných prací (podrobněji kapitola 3.2.3). Používáme míru nezaměstnanosti, která je považována za komplexní a relativně syntetickou charakteristiku ovlivněnou velkým počtem faktorů jako je kupní síla, podnikatelská tradice, ekonomická struktura, geografická poloha, demografická struktura (Blažek,

Netrdová 2012). Druhým zvoleným indikátorem je intenzita bytové výstavby, která charakterizuje atraktivitu dané obce a poukazuje na její vývoj a dynamiku rozvoje (Blažek, Netrdová 2012). Rozvoj každé obce je ovlivněn tím, jakým způsobem místní obyvatelé dokáží využívat zdroje, které mají k dispozici. Velkou roli v tomto směru má kvalita lidských zdrojů (vzdělanost, angažovanost, flexibilita, invence aj.), neboť rozhoduje o tom, jak daná obec či region dokáže reagovat na vnější i vnitřní impulsy. Jako třetí faktor jsme si proto vybrali úroveň vzdělanosti, která reprezentuje lidský kapitál dané obce.

U všech uvedených proměnných předpokládáme prokázání nepřímé závislosti, tj. úroveň stability lokálních elit bude stoupat s klesající mírou nezaměstnanosti, intenzitou bytové výstavby a podílem vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. Domníváme se, že vliv těchto faktorů je vzájemně propojený a všechny jsou podmíněny velikostí obce.

(Ad 3): Stabilita lokálních elit vytváří na území Česka určité prostorové vzorce. Předpokládáme, že zřejmé bude zejména prostorové rozložení nízké a vysoké míry stability lokálních elit. Tento předpoklad navazuje na předchozí rozvalu. Domníváme se, že nízkou míru stability (tj. nestabilitu) budou zejména vykazovat vnější periferní oblasti Česka (viz kapitola 2.3). Naopak vysokou míru stability budou mít malé obce, které se převážně nacházejí ve vnitřní periférii definované podle Musila a Müllera (2008).

3.2 Dílčí metodické otázky

Naplnění výše uvedených cílů diplomové práce vyžaduje nejprve vyřešit několik metodických otázek. Zaprvé zvolit vhodnou územní jednotku pro danou empirickou analýzu, zadruhé zvolit určitou časovou řadu, zatřetí navrhnout metodiku výpočtu stability lokálních elit a začtvrté vybrat charakteristiky, které dostatečně reprezentují úroveň lokálního rozvoje sledovaných územních jednotek. Podle těchto otázek je strukturován následující text. Na závěr této části je také stručně popsán způsob ověřování stanovených hypotéz s využitím programu SPSS.

3.2.1 Výběr územních jednotek a vymezení sledovaného období

Výzkum elit na lokální úrovni je teoreticky možné vztahovat ke dvěma územním jednotkám. Kromě obcí můžeme využít správní obvody (POÚ), tj. 384 vymezených

celků v rámci Česka. Představují z hlediska počtu obyvatel vzájemně relativně srovnatelné jednotky. Jde o tzv. obce II. stupně, kdy některé zvolené úřady mají přenesenou působnost vykonávat na svém území státní správu v rozsahu přiznaném obcím s pověřeným obecním úřadem. Jedná se však o „násilně“ a hlavně administrativně vymezené celky, které nejsou dostatečně respektovány místními obyvateli. Nevýhodou převzetí těchto jednotek pro náš výzkum je neexistence politické reprezentace vztahující se k této jednotce.

V předkládaném výzkumu za základní územní jednotku považujeme obce Česka. I tato varianta má svá úskalí, která jsou dána specifiky sídelního systému v Česku.

Analýza elit na úrovni obcí Česka je spojena ještě s jedním metodickým problémem obecného charakteru, na který upozorňují například Musil, Müller (2008). V případě, kdy využíváme data za obce, díky údajům za malé obce naměřené hodnoty často kolísají. I z tohoto důvodu zmiňovaní autoři vytvořili novou mikroregionalizaci Česka, na základě které naše území rozdělili do 1424 subregionálních jednotek. „Východiskem byla teorie polarizace území v tzv. nodálních jednotkách (centrum a zázemí) na různých řádovostech úrovních (cit tamtéž, s. 327). Hlavním kritériem vymezení těchto územních jednotek byla existence základních obslužných funkcí a center pracovních příležitostí a správních obvodů. Tyto územní jednotky jsme proto ve svém výzkumu nepoužili, neboť lokální volby se váží především k obcím.

Další otázka, kterou je třeba vyřešit před realizací vlastního výzkumu, se týká délky sledovaného období. Rozhodli jsme se sledovat stabilitu lokálních elit na základě volebních výsledků v komunálních volbách konaných v roce 1994, 1998, 2002, 2006, 2010. Výsledky komunálních voleb z roku 1990 nezvažujeme, neboť tyto volby proběhly v poněkud zjitřené revoluční atmosféře. Dalším důvodem je skutečnost, že teprve komunální volby v roce 1994 jsou prvními volbami po vzniku samostatného Česka. Výsledky komunálních voleb z roku 2014 nezohledňujeme, neboť v době, kdy jsme prováděli analýzu rozsáhlé databáze výsledků komunálních voleb, nebyla potřebná data, v podobě jednotné, kompletní databáze pro všechny obce Česka a jejich zastupitele včetně detailních informací (vzdělání, věk, politická příslušnost), Českým statistickým úřadem dostupná.

3.2.2 Výpočet stability lokálních elit

Stabilita elit je hodnocena dle doby působení zastupitelů ve funkci resp. opakovaného úspěchu kandidátů ve volbách. Vypočtena byla na základě údajů

Českého statistického úřadu, který poskytuje výsledky komunálních voleb v období 1994–2010 za všechny obce Česka. K dispozici jsou jména kandidátů, jejich věk, dosažené vzdělání a politická příslušnost (viz databáze dostupná z www.volby.cz).

Tabulka 2: Váhy podle délky působení v zastupitelstvu

Počet volebních období	Přidělená váha
1	4=4
2	4+8 = 12
3	4+8+12 = 24
4	4+8+12+20 = 44

Zdroj: Vlastní výpočet. Pozn.: Váhy byly přiděleny tak, aby zohledňovaly počet let působení v zastupitelstvu.

Pro výpočet stability lokálních elit jsme zvolili postup navržený a ověřený Řezníčkovou (2012). V prvním kroku jsme abecedně seřadili zvolené zastupitele a vyhodnotili tak opakující se stejná jména. Na základě těchto jmen jsme určili dobu působnosti daného zastupitele v obci a přidělili jim váhy. Zastupitelům, kteří působili ve funkci více volebních období, byla přiřazena vyšší váha vyjadřující dobu působení v zastupitelstvu dané obce. Zastupiteli, který byl ve funkci pouze jedno volební období (např. od roku 1994–1998), byla přidělena hodnota 4. V případě, že ve své funkci pokračoval i další volební období, je k této hodnotě přičtena vyšší váha (viz Tabulka 2). Následně přidělené hodnoty sečteme a vydělíme počtem mandátů, které se v dané obci ve volbách obsadily. Výsledná hodnota vyjadřuje míru stability lokálních elit v konkrétní obci.

Celý postup pro určení hodnoty vyjadřující stabilitu obce názorně přibližujeme na příkladu obce Bojanovice (Tabulka 3). Tato obec spadá pod Jihomoravský kraj a od Znojma je vzdálená 14 km. Jedná se o velmi malé sídlo (k 1. 1. 2014 zde bylo evidováno 191 obyvatel), kde převládá vysoká stabilita zastupitelů (10,171).

Tabulka 3: Výpočet stability lokálních elit v obci Bojanovice

Rok	Příjmení, jméno	Váha	↓		
1994	Bazala Rudolf	4			
1998	Bazala Rudolf	8	1994	Příbyl Pavel	4
2002	Bazala Rudolf	12	1998	Příbyl Pavel	8
2006	Bazala Rudolf	16	2002	Příbyl Pavel	12
2010	Bazala Rudolf	20	2006	Příbyl Pavel	16
1994	Hiess Josef	4	2010	Příbyl Pavel	20

1998	Hiess Josef	8	1994	Srbová Naděžda	4
2002	Hiess Josef	12	1998	Srbová Naděžda	8
2006	Kráčman František	4	2006	Srbová Naděžda	12
2010	Kráčman František	8	2002	Srbová Naděžda	16
2006	Ludvík Marek	4	1994	Stehlík Jiří	4
2010	Ludvík Marek	8	1998	Stehlík Jiří	8
1994	Novotný Jan	4	2006	Stehlík Jiří	12
1998	Novotný Jan	8	2010	Stehlík Jiří	16
2002	Novotný Jan	12	2002	Stehlík Jiří	20
2006	Novotný Jan	16	2010	Vaňková Petra	4
2010	Novotný Jan	20		suma	356
1994	Polický Antonín	4		počet mandátů	35
1998	Polický Antonín	8		stabilita obce	10,171
2002	Polický Antonín	12			

Zdroj: Vlastní výpočet

Součet přidělených vah všech kandidátů ($4+8+12+16+20$) dosahuje sumární hodnoty 356. Stabilitu elit této obce (tj. 10,171) získáme vydělením sumy počtem mandátů (35). Na základě maximální a minimální získané hodnoty stability elit za všechny sledované obce v Česku lze stabilitu elit v obci Bojanovice považovat za velmi stabilní. Od roku 1994 zde bylo při každých komunálních volbách voleno 7 zastupitelů. Celkově se na těchto 35 místech vystříдалo 10 osob, z toho čtyři lidé působili v úřadu celých 20 let, jeden zastupitel 16 let a další dva 12 let.

Výsledná stabilita lokálních elit pro jednotlivé obce Česka nabývá hodnot od 4,68 až 11,63. Teoreticky se hodnota stability může pohybovat až v rozpětí od 4 do 12. Hodnota 4 by vypovídala o situaci, kdy pravidelně během voleb dochází ke kompletní obměně zastupitelstva. Naopak hodnota „12“ znázorňuje stav, kdy během sledovaných dvaceti let nedošlo k jediné obměně zastupitele a v zastupitelstvu dané obce jsou stále stejní lidé. Ani k jedné z popisovaných extrémních situací však nedošlo.

Na základě zjištěného rozpětí hodnot jsme vytvořili jednoduchou typologii obcí Česka podle úrovně stability elit. Dané rozpětí 4–12 jsme rozdělili na tři stejně velké části (viz Tabulka 4), které odpovídají třem úrovním stability.

Tabulka 4: Kategorie stability lokálních elit v Česku (1994–2010)

12–10	vysoká stabilita
7–9	střední stabilita
4–6	nízká stabilita

Zdroj: Vlastní výpočet. Pozn.: Dělení míry stability lokálních elit do tří kategorií: vysoká míra stability (12–10), střední míra stability (7–9), nízká míra stability (4–6).

Výše zmíněnou metodikou byla vypočítána stabilita za 5987 obcí v Česku. Z výsledné databáze byla vyřazena všechna krajská města (Brno, Ostrava, Plzeň, Liberec, Olomouc, Ústí nad Labem, Hradec Králové, České Budějovice, Pardubice, Jihlava, Karlovy Vary, Zlín) včetně hlavního města Prahy. Důvodem pro vyřazení těchto měst byly nežádané statistické odchylky způsobené vysokým počtem obyvatel. Druhým nežádoucím faktorem ovlivňujícím výslednou stabilitu je dělení velkých měst na městské části. Například Opava je administrativně rozdělena na osm městských částí, čili její stabilita elit by byla posuzovaná za jednotlivé tyto části. Celkem bylo ze sledovaného vzorku odstraněno více než 260 obcí včetně vojenských újezdů (Libavá, Brdy, Boletice, Hradiště, Březina). Hlavním důvodem pro vyřazení obcí ze sledovaného vzorku byla chybějící data z jednotlivých voleb. Podrobný výpis vyřazených obcí obsahuje příloha č. 1.

Z důvodů rozsáhlé databáze a velkého množství dat byl pro výpočet stability lokálních elit použit programovací jazyk Python (Čašek 2013). V tomto jazyce byl napsán skript, pomocí něhož byla nejprve upravena data. Předchozí forma zápisu dat byla nevyhovující pro náš výpočet, proto byla věnována velká pozornost úpravě dat do jednotné podoby. Problém spočíval v odlišném formátování textu, psaní příjmení velkými písmeny, psaní titulů, aj. Následně byly v použitém skriptu nastaveny podmínky výpočtu tak, aby byl při řazení respektován kromě jména, příjmení i věk zastupitele a časová souslednost doby působení v zastupitelstvu. Ač se může zdát tato situace zanedbatelná, poměrně často docházelo k jevu, kdy v jednom zastupitelstvu působí dva různí lidé se stejným jménem i příjmením. Ve velké většině těchto případů se však jedná o příbuzné (tedy vazba otec – syn/ matka – dcera). Přesto je nutné, v rámci zachování správnosti výsledku tyto osoby odlišit a nikoliv považovat za totožné zastupitele. Tento problém jsme odstranili pomocí podmínky „rozdílu věku“, kdy skript odhalí logickou časovou návaznost (např. v obci Uhelná v roce 1994 kandidoval do zastupitelstva 61letý Miroslav Osmančík, následně pak v roce 2006 kandidoval opět Miroslav Osmančík, tentokrát však o 14 let mladší).

S ohledem na rozsah celé práce je ale potřebné upozornit i na nedostatky zvolené metodiky. Skript nedokáže odhalit odlišně zapsaná jména i přesto, že se jedná o stejnou osobu (např. Bernadina×Bernadína). Stejně tak nedokáže rozlišit osoby se shodným jménem a příjmením, pokud rozdíl jejich věku není dostatečný.

Nutné je také upozornit i na nevýhody použitého datového souboru, který vzhledem ke své povaze má svá omezení. Předkládaná databáze uvažuje pouze výsledky

z celostátních kol komunálních voleb a nezahrnuje případy, kdy se volby opakovaly. Nerespektuje situaci, kdy zvolený zastupitel předčasně rezignoval ze své funkce nebo odstoupil hned po svém zvolení. Touto problematikou se detailněji zabývá ve své práci Bednářová (2015). Jak již bylo zmíněno, z konečné databáze bylo vyřazeno více než 260 obcí. Důvodem odstranění byly chybné údaje ke všem sledovaným volebním obdobím (1994, 1998, 2002, 2006, 2010). Jedná se tedy o obce, které během let 1994–2010 zanikly, byly sloučeny, odděleny či nově vznikly. Chybná data z výsledků voleb mohou být způsobena i právě v důsledku opakovaných voleb, tuto informaci však nemáme podloženou.

Předpokládáme, že rozvoj obcí ovlivňují zejména krajní hodnoty stability lokálních elit (tj. vysoká či nízká míra stability, viz Tabulka 4). Z tohoto důvodu je v rámci interpretace výsledků provedených dílčích analýz kladen důraz zejména na extrémní míru vysoké a nízké stability.

V této práci se snažíme zachytit trendy a hodnotit územní diferenciaci stability lokálních elit na území celého Česka. Jsme si vědomi problémů, které souvisejí s vývojem a děním v jednotlivých obcích, ty však nemají zásadní vliv na naše výsledky. V souboru všech hodnocených obcí lze uvedené problémy považovat spíše za výzvu k dalším detailním výzkumům.

3.2.3 Výběr rozvojových charakteristik

Řešení námi stanovené výzkumné otázky, která se ptá, zda existuje statisticky významná závislost mezi stabilitou lokálních elit a ukazateli lokálního rozvoje, vyžaduje zvolit charakteristiky obcí, jež reprezentují jejich rozvoj.

Jak již bylo zmíněno dříve (viz kapitola 2.1), neexistuje jednotná definice rozvinutosti obcí Česka, která by byla pro účely empirických analýz jednoznačně operacionalizována. S tím také souvisí problém, který nastává při výběru vhodných indikátorů definujících úroveň rozvinutosti dané obce. Jde o komplex vlivů, z nichž některé působí ve směru zvyšování rozdílů obcí z hlediska socioekonomických charakteristik, zatímco jiné naopak rozdíly mezi obcemi snižují.

Názory jednotlivých autorů se liší mj. dle toho, co považují za příčiny rozdílů a co považují za jejich následek. Podle Boix, Posner (1998, cit. Kostecký, Patočková, Vobecká 2007, s. 917) „při zkoumání vztahů mezi ekonomickým rozvojem, sociálním kapitálem a výkonem vlád nemá smysl hledat „příčinu“ a „následek“.

Sledované kategorie jsou vzájemně rovnocenné a jejich vztahy mají charakter „sociálního ekvilibria“, v němž se jednotlivé prvky vzájemně ovlivňují formou pozitivních či negativních zpětných vazeb¹².

Detailní analýzy sledující delší časové období, které by odlišovaly možné příčiny od potenciálních následků, jsou nad rámec předkládané diplomové práce. Naší snahou není hledat kauzální vztahy mezi proměnnými, tedy rozlišit nezávisle a závisle proměnné, nýbrž identifikovat případné statistické souvislosti mezi proměnnými bez určení směru kauzality. Vědomi si konceptu „sociálního ekvilibria“, zjišťujeme pouze, zda existují rozdíly mezi kraji, resp. obcemi Česka, které naznačují případný vliv lokálních elit na rozvoj obcí.

Jsme si vědomi také toho, že výsledky analýzy budou záviset i na výběru proměnných, mezi kterými jsou hledány vztahy. V našem výzkumu máme teoreticky na výběr dvě možnosti. Buď použijeme malý počet agregovaných proměnných, které v obecné podobě reprezentují ekonomický rozvoj, sociální kapitál, popř. geografickou polohu obce (například typ obce podle typologie Perlín, Kučerová, Kučera 2010) anebo budeme zkoumat vztahy mezi určitými dílčími ukazateli. V prvním případě jsou výsledky závislé na tom, které dílčí ukazatele se pro zkonstruování konkrétních agregátních ukazatelů použily. V předkládaném výzkumu jsme zvolili druhý způsob s tím, že jsme se zaměřili na proměnné, které jsou nejčastěji používány při výzkumu lokální diferenciace území (viz Tabulka 5).

Zvolení vhodných ukazatelů v našem výzkumu bylo mj. ovlivněno i samotnou dostupností dat, proto byla škála možných faktorů zúžena na tyto tři ukazatele: míra nezaměstnanosti, intenzita bytové výstavby a úroveň vzdělanosti.

Míra nezaměstnanosti je považována za komplexní a relativně syntetickou charakteristiku ovlivněnou velkým počtem faktorů jako je kupní síla, podnikatelská tradice, ekonomická struktura, geografická poloha, demografická struktura (Blažek, Netrdová 2012). Tato proměnná byla počítána jako podíl nezaměstnaných (hledající první zaměstnání a ostatní nezaměstnaní) vůči počtu ekonomicky aktivních osob. Data u tohoto i dalších dvou ukazatelů se vztahují k roku 2001.

¹² „V různých regionech se ustálí různá ekvilibria – úspěšné regiony jsou typické zároveň vysokou úrovní sociálního kapitálu, vysokou ekonomickou úrovní i vysokým výkonem vlád, zatímco neúspěšným regionům je vlastní kombinace špatného výkonu vlády, nízké ekonomické úrovně i nízké hodnoty sociálního kapitálu. Jakmile se jednou ekvilibrium ustaví, je obtížné přejít z jednoho stavu do jiného, neboť proti dlouhodobé změně jednoho z prvků ekvilibria působí vzájemné vazby na ostatní prvky ekvilibria“ (Boix, Posner 1998, cit. Kostecký, Patočková, Vobecká 2007, s. 917).

Druhým zvoleným faktorem je intenzita bytové výstavby. Tento ukazatel, tj. počet nových bytů 1997–2006 vztažených na 1000 obyvatel, svým způsobem charakterizuje atraktivitu dané obce a poukazuje na její vývoj a dynamiku rozvoje (Blažek, Netrdová 2012).

Jako třetí faktor jsme vybrali úroveň vzdělanosti, která reprezentuje lidský kapitál dané obce. Tato proměnná byla vypočítána jako podíl počtu osob s vysokoškolským vzděláním (bakalářské, magisterské, doktorské) k celkovému počtu osob s obvyklým pobytem v obci.

Tabulka 5: Příklady metodiky výzkumu územní diferenciace Česka

autor	název	zvolené indikátory	metody	schéma
Spurná 2008	Prostorová autokorelace - vsudypřítomný jev při analýze prostorových dat	Index stáří, podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, míra nezaměstnanosti, nadmořská výška	Prostorová autokorelace, Moranovo I, analýza LISA	Prostorové vážení schéma s mezní vzdáleností 10 km
Bernard 2012	Prostorové vzorce rozvinutosti venkovských obcí Česka	Index vzdělanosti, podíl domácností s internetem, podíl osob 60+, podíl dětí 15–, počet spolků, volební účast, podíl vyjíždějících do zaměstnání, obsazená pracovní místa na 100 EA, suma základních služeb, podíl domů postavených v letech 1980-2001, hrubá míra přirozeného přírůstku, nezaměstnanost, podíl rodáků, daňová výtěžnost OSVČ	Faktorová analýza, prostorová autokorelace, Moranovo I, Hot spot an.	Prostorové vážení schéma s mezní vzdáleností 10 km
Novák, Netrdová 2011	Prostorové vzorce sociálně ekonomické diferenciace obcí v České republice	Celkem 25 ukazatelů, např.: migrační saldo, přirozený přírůstek, dojíždka do zaměstnání, index stáří, podíl VŠ, příspěvek na bydlení, volební účast, míra nezaměstnanosti, počet podnikatelů, podíl zaměstnaných v priméru, výdaje obce na obyvatele, intenzita bytové výstavby, počet spojů veřejné dopravy	Korelační a shluková analýza, prostorová autokorelace, Moranovo I, analýza LISA	Prostorové vážení schéma s mezní vzdáleností 10 km
Blažek, Netrdová 2009	Can development axes be identified by socio-economic variables? The case of Czechia.	Index vzdělanosti, výstavba nových bytů, míra nezaměstnanosti, daňové příjmy, registrovaní podnikatelé, volební účast	Korelace, kluster analýza, prostorová autokorelace, Moranovo I, analýza LISA	Prostorové vážení schéma s mezní vzdáleností 5, 10, 20 km
Blažek, Netrdová 2012	Aktuální tendence lokální diferenciace vybraných socioekonomických jevů v Česku: směřuje vývoj k větší mozaikovitosti prostorového uspořádání?	Míra nezaměstnanosti, intenzita bytové výstavby, volební účast	Giniho koeficient, Theilův index, prostorová autokorelace - Moranovo I kritérium	Prostorové vážení schéma s mezní vzdáleností 10 km
Musil, Müller 2008	Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze	Obyvatelé ve věku 0–24 let, obyvatelé ve věku 60 let a více; počet vdov na 100 žen ve věku 60 let a více; obyvatelé ve věku 15 let a více se vzděláním neukončeným maturitou z celkového počtu obyvatel ve věku 15 let a více, počet obyvatel s VŠ, počet pracovních míst na 100 obyv. EA, míra nezaměstnanosti, podíl zaměstnaných v priméru, podíl zaměstnaných v sekundéru, podíl zaměstnavatelů a OSVČ z celkového počtu EA.	Vytvoření nových 1424 subregionálních jednotek, na základě nízkých a vysokých podílů proměnných byly jednotky rozděleny do příslušných kvintilů	
Netrdová, Nosek 2010	Přístupy k měření významu geografického rozměru společenských nerovnoměrností	Index stáří, podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, míra nezaměstnanosti	Theilův index; prostorová autokorelace (Moranovo I, analýza LISA,	Prostorové vážení schéma s mezní vzdáleností 10 km
Seidl, Chromý 2010	Problémy integrace marginálního území do regionálního systému: příklad vojenského újezdu Boletice	Hustota zalidnění, podíl EA na trvale bydlícím obyvatelstvu, podíl zaměstnaných v primárním sektoru hospodářství a podíl neobydlených domů na celkovém počtu domů v území.	Agregátní ukazatel demograficko-strukturální index (DSI). Jde o prostý aritmetický průměr čtyř dílčích indexů	

Zdroj: vlastní přehled

3.2.4 Hodnocení statistické závislosti mezi stabilitou elit a zvolenými faktory

Ke zpracování rozsáhlé databáze stability lokálních elit a ověření pracovních předpokladů jsme použili program SPSS. Tento program nám umožnil provést statistické výpočty na různých úrovních. Nejprve jsme využili deskriptivní statistiku, pro stručnou orientaci ve výsledcích pro tak rozsáhlý datový soubor. Následně korelační analýzu, která identifikovala sílu závislosti mezi kvantitativními proměnnými (stabilitou a velikostí obce/faktory rozvoje). Po vytvoření velikostních kategorií obcí jsme provedli neparametrický Kruskal-Wallisův test, který se používá v případě nenormálního rozložení dat. Stejnou závislost jsme ověřili i třetím krokem a to pomocí kvalitativních proměnných v podobě kategoriálních dat pro stabilitu elit a velikostí obce. Pro ověřování výzkumné otázky, zda vytváří vysoká a nízká míra stability lokálních elit na území Česka znatelné prostorové vzorce, jsme využili prostorovou autokorelaci. Tato metoda umožňuje odhalit strukturu diferenciac sledované míry stability (Spurná 2008). Celý výpočet i dílčí mapové výstupy jsme provedli v programu ArcGIS.

V prvním kroku pomocí Moranova I identifikujeme míru shlukování obcí s nadprůměrnými a podprůměrnými hodnotami stability. Následně k identifikaci prostorových vzorců využíváme lokální hot spot analýzu (Getis-Ordova Gi), která prostřednictvím mapového výstupu znázorňuje shluky obcí s nízkou a vysokou mírou stability lokálních elit v Česku. Tyto zvolené míry prostorové autokorelace (Moranův Index, Hot spot analýza) společně s analýzou LISA patří mezi nejčastěji používané míry globální a lokální prostorové autokorelace (viz Tabulka 5, podrobněji Cliff, Ord 1973; Anselin 1995, 2004 cit. Blažek, Netrdová 2012). Pro výpočet Moranova Indexu a Hot spot analýzy jsme zvolili vážící schéma s minimální mezní vzdáleností 10 km, protože vybrané schéma nejlépe odpovídá charakteru regionální struktury Česka (Spurná 2008). Dalším důvodem výběru tohoto schématu je možnost porovnání získaných výsledků s již provedenými výzkumy využívající stejnou metodiku (Blažek, Netrdová 2009; Netrdová, Nosek 2009; Novák, Netrdová 2011; Bernard 2012; Blažek, Netrdová 2012).

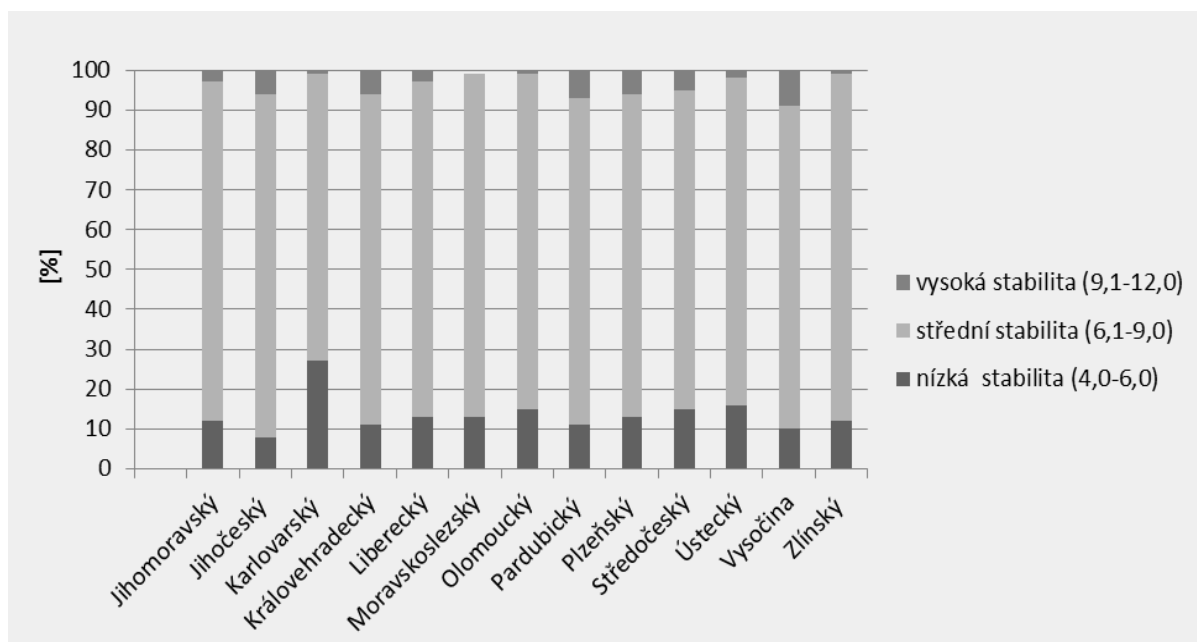
4 STABILITA LOKÁLNÍCH ELIT V ČESKU (1994–2010)

Tato kapitola má empirický charakter. Předkládá konkrétní výsledky námi provedených analýz. Úvodní část shrnuje výsledky stability lokálních elit podle krajů Česka a uvádí je do širších souvislostí. Další části jsou strukturovány podle stanovených cílů práce, resp. výzkumných otázek.

4.1 Stabilita lokálních elit podle krajů Česka

Celkem jsme vypočítali stabilitu lokálních elit na celém území Česka pro 5987 kódů obcí. Jak dokládá Obrázek 7, ve všech krajích převládá střední míra stability (tj. 7–9, viz kapitola 3.2.2). Tuto hodnotu vykazuje více než 80 % obcí v Česku.

Obrázek 7: Podíl typů stability lokálních elit podle krajů v Česku (1994–2010)

Zdroj: vlastní výpočet. Pozn.: Procentuální podíl obcí dle typů stability lokálních elit v jednotlivých krajích (1994–2010).

Jedinou výjimkou je kraj Karlovarský, kde zastoupení obcí se střední mírou stability činí 72 %, v porovnání s ostatními kraji má však nejvyšší podíl obcí s nízkou mírou stability (27 %). Jinými slovy řečeno, nachází se zde největší podíl obcí s nestabilním zastupitelstvem. Tato skutečnost je podmíněna více faktory. Příčiny lze hledat i v historických událostech po 2. světové válce, kdy došlo k téměř naprosté výměně obyvatelstva, neboť Karlovarsko bylo jediným krajem

s předválečnou převahou německého obyvatelstva ve všech obcích¹³ (Hampl 2003). Vliv sehrála také preference rozvoje uranového, uhelného a energetického průmyslu v pánevních oblastech Česka. Proto také druhý nejvyšší podíl nestability lokálních elit vykazuje kraj Ústecký (16 %). Nízkou míru stability elit vykazují obce Karlovarského a Ústeckého kraje pravděpodobně i z důvodu zastoupení větších obcí. Dalším faktorem, který působí na oba kraje a může tak ovlivnit nestabilitu lokálních elit je jejich periferní, pohraniční poloha (Havlíček, Chromý 2001; Havlíček, Jančák, Chromý, Marada 2005; Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol. 2004; Musil, Müller 2008). Podle Nováka, Netrdové (2011) je toto území specifickou průmyslovou oblastí s nestabilním obyvatelstvem, kde převládá vysoká míra nezaměstnanosti, vysoký podíl dojíždějících na počet pracovních příležitostí a vysoký podíl domácností, které pobírají příspěvek na bydlení. Největší podíl obcí se střední mírou stability lokálních elit má Zlínský (87 %), Moravskoslezský (86 %) a Jihočeský (86 %) kraj. Jak dokládá Tabulka 6, ve Zlínském a Moravskoslezském kraji mají obce s nízkou stabilitou větší převahu než obce s vysokou stabilitou. Oproti tomu kraj Jihočeský, kromě četného počtu obcí se střední stabilitou, má převahu obcí, pro které je charakteristická vysoká stabilita (10–12).

Tabulka 6: Podíl typů stability lokálních elit podle krajů v Česku (1994–2010)

Kraj	Podíl obcí s nízkou stabilitou (4,0-6,0)	Podíl obcí se střední stabilitou (6,1-9,0)	Podíl obcí s vysokou stabilitou (9,1-12,0)
Jihomoravský	12	85	3
Jihočeský	8	86	6
Karlovarský	27	72	1
Královehradecký	11	83	6
Liberecký	13	84	3
Moravskoslezský	13	86	0
Olomoucký	15	84	1
Pardubický	11	82	7
Plzeňský	13	81	6
Středočeský	15	80	5
Ústecký	16	82	2
Vysočina	10	81	9
Zlínský	12	87	1

Zdroj: ČSÚ 2015a, vlastní výpočet. Pozn. Procentuální podíl obcí dle typů stability lokálních elit v jednotlivých krajích.

Kraj Vysočina, pro který je typický největší počet nejmenších sídel v Česku (viz kapitola 3.2.1), má největší podíl obcí s vysokou stabilitou elit (9 %). Zároveň zde

¹³ Podle Hampla (2003, s. 177): Na Karlovarsku došlo „k výměně hlavních koncentračních prostorů: původní nejvyšší hustoty zalidnění měly podhorské a horské industriální mikroregiony „starého“ typu (Aš, Kraslice, Nejdek a Horní Slavkov), kdežto v konečných fázích pánevní mikroregiony (Karlovy Vary, Chodov a Sokolov)“.

můžeme sledovat téměř vyrovnaný poměr obcí s vysokou a nízkou stabilitou. Druhým krajem, kde jsou nejvíce zastoupeny obce s vysokou stabilitou, je kraj Pardubický. Naopak, jak dokládá Tabulka 6, některé kraje (Karlovarský, Moravskoslezský, Olomoucký, Zlínský) vykazují velmi nízký podíl obcí s vysokou mírou stability.

4.2 Ověření statisticky významné závislosti mezi velikostí obce a stabilitou lokálních elit

Zjištění statisticky významné závislosti mezi velikostí obce a stabilitou jsme ověřili v programu SPSS třemi možnými způsoby. Nejprve jsme ověřili závislost pomocí korelační analýzy a kvantitativních dat. Stejného výsledku jsme dosáhli i v následujících dvou výstupech a to pomocí neparametrického Kruskal-Wallisova testu a kontingenční tabulkou, ve které jsme použili kategoriální data (stabilita a sídla rozdělena do kategorií).

V prvním kroku jsme stanovili pracovní hypotézy:

- H_0 „neexistuje závislost mezi stabilitou elit a počtem obyvatel v dané obci“
- H_a „závislost mezi stabilitou elit a počtem obyvatel v dané obci existuje“.

Následně jsme provedli test normality (viz Tabulka 7), abychom ověřili normální rozložení dat. Výsledná hodnota signifikance je rovna nule, proto zamítáme nulovou hypotézu, která předpokládá normální rozložení dat.

Tabulka 7: Test Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a		
	Statistic	df	Sig.
stabilita	,049	5987	,000
Počet obyvatel	,376	5987	,000
a. Lilliefors Significance Correction			

Zdroj: vlastní výpočet. Pozn.: zpracováno v programu SPSS.

Dle výsledku testu normality, který pomocí Sig =0 zamítá normální rozložení dat, jsme zvolili k výpočtu závislosti Spearmanův korelační koeficient (Tabulka 8).

Tabulka 8: Výpočet Spearmanova korelačního koeficientu

			Stabilita elit	Počet obyvatel
Spearman's rho	stabilita	Correlation Coefficient	1,000	-,181**
		Sig. (2-tailed)	.	,000
		N	5987	5987
	Počet obyvatel	Correlation Coefficient	-,181**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,000	.
		N	5987	5987

Zdroj: vlastní výpočet. Pozn.: zpracováno v programu SPSS. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). N = počet obcí, stabilita = míra stability lokálních elit pro danou obec, počet obyvatel = velikost obce podle počtu obyvatel.

Záporná hodnota u Spearmanova korelačního koeficientu značí nepřímou statistickou závislost, která vyjadřuje vztah mezi proměnnými. S narůstajícím počtem obyvatel klesá hodnota stability. Naopak při nižším počtu obyvatel dochází k vyšší stabilitě lokálních elit. Malé obce mají vysokou stabilitu a s narůstajícím počtem obyvatel dochází k větší nestabilitě v rámci zastupitelstva.

Pomocí výsledků korelační analýzy jsme potvrdili předpoklad o existenci závislosti mezi stabilitou lokálních elit a velikostí sídla.

V druhém kroku jsme pro ověření vztahu mezi stabilitou elit a velikostí obcí využili i neparametrický Kruskal-Wallisův test. Zde jsme nejprve z kvantitativních dat za počet obyvatel vytvořili kategoriální proměnné. Vznikly tak velikostní skupiny obcí, které nám umožnily porovnávat vliv stability.

Tabulka 9: Kruskal-Wallisův test

	stabilita
Chi-Square	264,056
df	5
Asymp. Sig.	,000

Zdroj: vlastní výpočet. Pozn.: zpracováno v programu SPSS, Kruskal-Wallis Test, Neparametrický -K independent test, stabilita = míra stability lokálních elit.

Pomocí Kruskal-Walisova testu i zde, stejně jako v případě výstupů korelační analýzy, se potvrzuje, že existuje závislost mezi stabilitou elit a velikostí obce (viz Tabulka 9). Na základě nulové hodnoty signifikance zamítáme nulovou hypotézu o „neexistenci závislosti“ a přijímáme alternativní hypotézu „závislost existuje“.

Tabulka 10: Stabilita lokálních elit za jednotlivé velikostní skupiny obcí Česka

Počet obyvatel v obci	Mean	N	Std. Deviation	Minimum	Maximum	Range
Méně než 200	7,5440	1571	1,18204	4,69	11,23	6,54
201 – 500	7,0933	1918	1,03897	4,69	11,64	6,95
501 – 1000	6,9121	1241	,82018	4,62	9,78	5,16
1001 – 3000	7,0247	846	,70329	4,83	9,95	5,12
3001 – 5000	7,0148	166	,61690	5,52	8,43	2,90
Více než 5001	7,0842	245	,53150	5,92	8,95	3,03
Total	7,1617	5987	,99980	4,62	11,64	7,01

Zdroj: vlastní výpočet. Pozn.: zpracováno v programu SPSS.

Tabulka 10 znázorňuje průměrné hodnoty stability za jednotlivé velikostní skupiny obcí. Dosažené hodnoty v této tabulce potvrzují hypotézu, že v závislosti na velikosti obce klesá/stoupá hodnota stability. Celková průměrná hodnota stability lokálních elit za všechny obce Česka činí 7,161. Nejvyšší průměrnou stabilitu (7,544) mají nejmenší obce do 200 obyvatel. Společně s druhou velikostní kategorií (do 500 obyvatel) vykazují největší rozpětí nízké a vysoké stability. S narůstajícím počtem obyvatel se toto rozpětí snižuje. V kategorii obcí nad 3000 obyvatel se nenachází žádná obec, která by vykazovala námi definovanou vysokou míru stability tj. výše než 9,1 (viz Tabulka 4).

Ve třetím případě při ověřování závislosti jsme nejprve vytvořili dvě kategorizované proměnné. Míru stability jsme rozdělili do tří kategorií (nízká, střední, vysoká) a velikost obce podle počtu obyvatel do šesti kategorií (viz Tabulka 10). Následně jsme pro tyto kategorie vytvořili kontingenční tabulku a na základě Chí square testu (Tabulka 12) ověřili sledovanou závislost.

Tabulka 11: Zastoupení obcí Česka v jednotlivých kategoriích stability lokálních elit

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Stabilita	1 – nízká	669	11,2	11,2	11,2
	2 – střední	5024	83,9	83,9	95,1
	3 – vysoká	294	4,9	4,9	100,0
	Total	5987	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výpočet, Pozn. Kontingenční tabulka v programu SPSS.

Jak dokládá Tabulka 11, největší převahu (83,9 %) mají obce se střední mírou stability elit (6–9). Více než 11 % zaujímají v Česku obce nestabilní, tzv. se stabilitou menší než 6. Nejmenší počet obcí (4,9 %) má třetí kategorie znázorňující vysokou stabilitu zastupitelů (více než 9). Nevyrovnané rozložení počtu obcí v jednotlivých skupinách vyvolává otázku, zda nevytvořit pro střední míru stability více kategorií, neboť tak dochází k určitému zkreslení výsledků stability. Tento problém lze považovat za výzvu pro další výzkum.

Tabulka 12: Prokázání nulové hypotézy pomocí Chi Square Testu

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	345,510 ^a	10	,000
Likelihood Ratio	374,441	10	,000
Linear-by-Linear Association	16,518	1	,000
N of Valid Cases	5987		

Zdroj: vlastní výpočet, Pozn. Kontingenční tabulka v programu SPSS, Chi square test.

I v třetím případě potvrzujeme na základě Chi square testu existenci závislosti mezi stabilitou elit a velikostí obce (hodnota Sig = 0, proto zamítáme H_0 o nezávislosti zvolených proměnných a přijímáme alternativní hypotézu „závislost existuje“).

Tabulka 13: Zastoupení obcí v jednotlivých kategoriích stability lokálních elit v Česku

		Stabilita			Total
		nízká	střední	vysoká	
Počet	méně než 200	148	1235	188	1571
obyvatel	201 - 500	282	1548	88	1918
	501 - 1000	167	1061	13	1241
	1001 - 3000	61	780	5	846
	3001 - 5000	9	157	0	166
	Více než 5001	2	243	0	245
Total		669	5024	294	5987

Zdroj: vlastní výpočet, Pozn. Kontingenční tabulka v programu SPSS.

Vytvoření 6 kategorií pro velikostní skupiny obcí bylo úmyslné i přes nesplnění podmínky, kdy v každé kategorii musí být minimálně 5 případů (obcí). Záměrem bylo znázornit rozložení jednotlivých skupin stability a to zejména jev, kdy se extrémní hodnoty vysoké a nízké stability nejčastěji vyskytují v obcích do 3000

obyvatel (venkovských) oproti sídlům větším. Největší obec s vysokou stabilitou má 1487 obyvatel. Lze tedy říci, že vysoká stabilita je typická pouze pro malá sídla do 1500 obyvatel a nad 1500 obyvatel se tato vysoká míra stability zastupitelů nenachází. Nízká míra stability, tzv. nestabilita má práh z hlediska počtu obyvatel nepatrně posunutý, ale i tak se nachází pouze v obcích, které mají méně než 6000 obyvatel. V kategorii od 3001–5000 obyvatel se nachází devět nestabilních sídel a v kategorii nad 5001 obyvatel pouze dvě sídla vykazující nestabilní hodnoty.

Tabulka 14: Adjustovaná standardizovaná rezidua stability lokálních elit v Česku

		stabilita		
		nízká	střední	vysoká
Počet	Méně než 200	-2,6	-6,7	15,1
obyvatel	201-500	5,9	-4,6	-,8
v obci	501-1000	2,9	1,7	-7,1
	1001-3000	-3,9	7,1	-6,3
	3001-5000	-2,4	3,8	-3,0
	Více než 5001	-5,3	6,6	-3,6

Zdroj: vlastní výpočet, Pozn.: Zastoupení stability lokálních elit (nízká, střední, vysoká) ve velikostních kategoriích obcí (dle počtu obyvatel). Kontingenční tabulka, zpracováno v programu SPSS.

Na základě adjustovaných standardizovaných residuí lze určit, že mezi obcemi do 200 obyvatel a vysokou stabilitou je největší souvislost. Hodnota 15,1 značí vyšší počet obcí v této kategorii oproti očekávané četnosti. Naopak vztah mezi vysokou stabilitou a obcemi spadající do velikostní kategorie 501–1000 obyvatel je z hlediska očekávaných četností podhodnocen.

Tabulka 15: Míra stability lokálních elit v jednotlivých velikostních kategoriích obcí Česka

			stabilita			Total
			nízká	střední	vysoká	
Počet	Méně	Count	148	1235	188	1571
obyvatel	než 200	% within katobyv	9,4%	78,6%	12,0%	100,0%
v obci		% within katstab	22,1%	24,6%	63,9%	26,2%
	201–	Count	282	1548	88	1918
	500	% within katobyv	14,7%	80,7%	4,6%	100,0%
		% within katstab	42,2%	30,8%	29,9%	32,0%
	501–	Count	167	1061	13	1241
	1000	% within katobyv	13,5%	85,5%	1,0%	100,0%
		% within katstab	25,0%	21,1%	4,4%	20,7%
	1001–	Count	61	780	5	846

	3000	% within katobyt	7,2%	92,2%	,6%	100,0%
		% within katstab	9,1%	15,5%	1,7%	14,1%
	3001–	Count	9	157	0	166
	5000	% within katobyt	5,4%	94,6%	,0%	100,0%
		% within katstab	1,3%	3,1%	,0%	2,8%
	Více	Count	2	243	0	245
	než	% within katobyt	,8%	99,2%	,0%	100,0%
	5001	% within katstab	,3%	4,8%	,0%	4,1%
	Total	Count	669	5024	294	5987
		% within katobyt	11,2%	83,9%	4,9%	100,0%
		% within katstab	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zdroj: vlastní výpočet, Pozn. Kontingenční tabulka v programu SPSS.

Jak dokládá Tabulka 15, v rámci kategorie „vysoká stabilita“ se jedná o velký skok. Je to tím, že v malých obcích do 200 obyvatel se nachází 63,9 % obcí s vysokou stabilitou lokálních elit a v následující velikostní kategorii (201–500 obyvatel) je poloviční počet obcí (29,9 %) s vysokou stabilitou než v předchozím případě a v obcích větších jak 3000 obyvatel se nenachází jediná, která by měla vysokou stabilitu.

Pokud porovnáváme velikostní kategorie obcí mezi sebou, docházíme k závěru, že v první velikostní kategorii obcí do 200 obyvatel výrazně převládá zastoupení s vysokou mírou stability. Druhá kategorie je v poměru nízká/střední/vysoká stabilita relativně vyrovnaná. V třetí kategorii (501–1000) lze sledovat úbytek obcí s vysokou stabilitou (4,4 %), který dokládá i standardizované reziduum (-6,3). V obcích nad 1000 obyvatel je již pouze 1,7 % obcí s vysokou stabilitou.

Jak již bylo řečeno v úvodu kapitoly, všechny tři zvolené statistické metody potvrzují předpoklad o existenci závislosti mezi stabilitou lokálních elit a velikostí obce.

4.3 Ověření statisticky významné závislosti mezi stabilitou elit a vybranými ukazateli lokálního rozvoje

Pro ověření statisticky významné závislosti mezi stabilitou elit a vybranými ukazateli lokálního rozvoje jsme zvolili nezaměstnanost, míru vzdělanosti a intenzitu bytové výstavby. Zdůvodnění výběru těchto faktorů vysvětlujeme v metodické části práce.

Stejně jako v předchozím případě, kdy jsme prokazovali statistickou závislost mezi stabilitou a velikostí obce, i zde jsme nejprve použili korelační analýzu a Spearmanův korelační koeficient.

Tabulka 16: Korelační analýza (stabilita lokálních elit × faktory rozvoje)

			stabilita	intenzita	nezaměstnanost	VŠ
Spearman's rho	Stabilita lokálních elit	Correlation	1,000	-,080**	-,053**	-
		Coef.				,042*
		Sig. (2-tailed)	.	,000	,000	,001
		N	5987	5987	5987	5987
	intenzita bytové výstavby	Correlation	-,080**	1,000	-,206**	,298*
		Coef.				*
		Sig. (2-tailed)	,000	.	,000	,000
		N	5987	5987	5987	5987
	Nezaměstnanost	Correlation	-,053**	-,206**	1,000	-
		Coefficient				,203*
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	.	,000
		N	5987	5987	5987	5987
	Vysokoškolské vzdělání	Correlation	-,042**	,298**	-,203**	1,00
		Coefficient				0
		Sig. (2-tailed)	,001	,000	,000	.
		N	5987	5987	5987	5987

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Zdroj: vlastní výpočet, Pozn. Výpočet korelační analýzy pomocí Spearmanova korelačního koeficientu. Stabilita = míra stability lokálních elit, intenzita = intenzita bytové výstavby, nezaměstnanost = míra nezaměstnanosti, VŠ = podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel na celkovém počtu obyvatel.

Na základě výsledné hodnoty signifikance zamítáme u všech třech proměnných nulovou hypotézu a potvrzujeme tak existenci závislosti mezi stabilitou lokálních elit a intenzitou bytového bydlení, mírou nezaměstnanosti, podílem osob s vysokoškolským vzděláním.

Uvedené korelační koeficienty (viz Tabulka 16) vykazují slabou míru závislosti. V porovnání s koeficientem vyjadřujícím vztah mezi stabilitou lokálních elit a velikostí obce jsou zvolené proměnné (intenzita bytové výstavby, nezaměstnanost a podíl vysokoškoláků) méně významné ve vztahu se sledovanou stabilitou. S ohledem na vysoký počet sledovaných jednotek (5987) je však nutné respektovat i takto slabě prokázaný „slabý“ vztah, neboť s narůstajícím počtem jednotek obvykle klesá hodnota korelačního koeficientu.

Statisticky nejvýznamnější vztah ke zkoumané stabilitě lze sledovat mezi stabilitou a intenzitou bytové výstavby, zde je hodnota Spearmanova korelačního koeficientu nejvyšší. Hodnota koeficientu -0,080 vyjadřuje nepřímou korelaci, tj. s narůstající stabilitou klesá intenzita bytové výstavby. Tuto závislost jsme prokázali i pomocí analýzy rozptylu a výpočtem průměrů stability elit (viz Tabulka 17).

Tabulka 17: Závislost mezi průměrnou hodnotou stability lokálních elit a intenzitou bytové výstavby v Česku (1994–2010)

Intenzita bytové výstavby	Průměrná stabilita	Počet obcí
Méně než 20	7,1943	4157
21 – 60	7,1296	1514
Více než 61	6,8870	316
Total	7,1617	5987

Zdroj: ČSÚ (2015a), Pozn.: intenzita bytové výstavby = průměrný roční počet dokončených bytů v letech 1997 až 2006 na 1000 obyvatel v roce 2001.

Na základě výpočtu průměrů stability lokálních elit pro zvolené kategorie intenzity bytové výstavby lze konstatovat, že pro obce s vysokou stabilitou lokálních elit (7,1943) je charakteristická nízká intenzita bytové výstavby (méně než 20 %). Naopak nejnižší průměrnou stabilitu (6,887) vykazují obce s nejvyšší intenzitou bytové výstavby (více než 61 %).

Druhý nejsilnější vztah má stabilita lokálních elit s mírou nezaměstnanosti. Hodnota Spearmanova korelačního koeficientu vykazuje slabou závislost (-0,053), která je nepřímá. Znamená to, že (viz Tabulka 18) nejvyšší průměrná hodnota stability lokálních elit (7,265) je spojena s nízkou nezaměstnaností (méně než 5 %) a naopak nejnižší průměrná hodnota stability elit (7,085) odpovídá obcím s vysokou mírou nezaměstnanosti (více než 15,1 %).

Tabulka 18: Průměrná stabilita lokálních elit v závislosti na míře nezaměstnanosti (1994–2010)

Nezaměstnanost	Průměrná stabilita	Počet obcí
Méně než 5	7,2656	1405
5,1 – 10	7,1405	2570
10,1 – 15	7,1330	1303
Více než 15,1	7,0858	709
Total	7,1617	5987

Zdroj: ČSÚ (2015a). Vlastní výpočet.

Nejnižší hodnotou korelačního koeficientu (-0,042) vykazuje vztah mezi stabilitou lokálních elit a podílem vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, čili projevuje se zde nejslabší závislost. I v tomto případě se jedná o nepřímou korelaci (viz Tabulka 19). Obce s vysokým podílem vysokoškoláků (více než 7,1 %) mají nízkou průměrnou stabilitu elit (7,0248) a naopak obce s průměrnou vysokou stabilitou elit (7,2020) mají méně než 3,5% podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel.

Tabulka 19: Podíl vysokoškoláků v závislosti na průměrné stabilitě lokálních elit v Česku (1994–2010)

Podíl vysokoškoláků	Průměrná stabilita	Počet obcí
méně než 3,5	7,2020	2769
3,6–7,0	7,1506	2618
více než 7,1	7,0248	600
Total	7,1617	5987

Zdroj: ČSÚ (2015a). Pozn.: Výstup z programu SPSS, Počet osob s vysokoškolským vzděláním (bakalářské, magisterské, doktorské) ku celkovému počtu osob s obvyklým pobytem v obci.

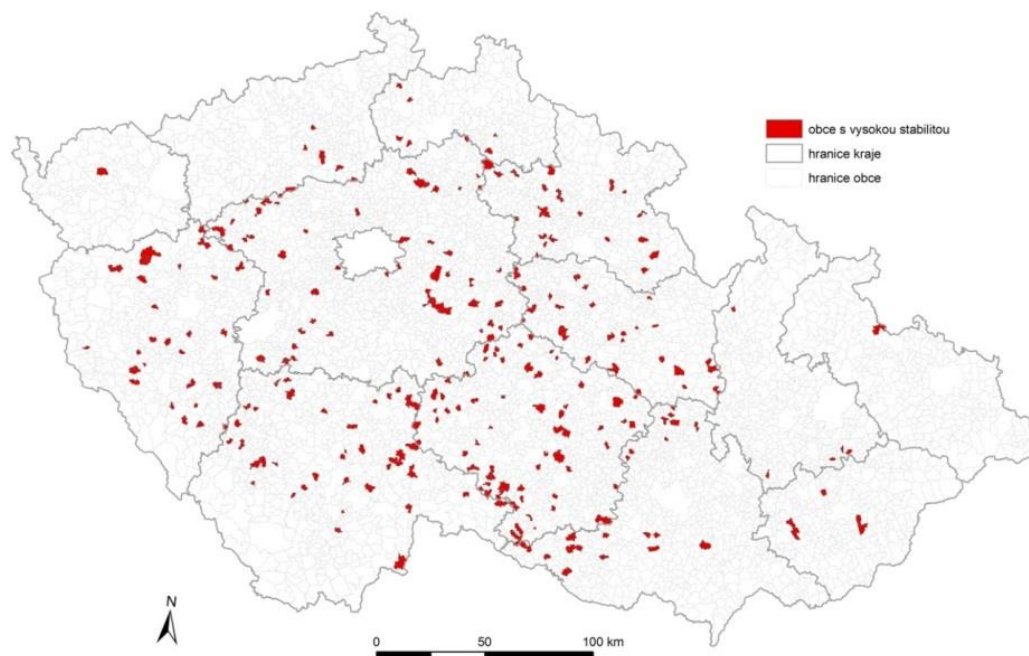
Všechny tři uvedené závislosti jsou podmíněné velikostí obce (viz předchozí ověřená závislost mezi stabilitou lokálních elit a velikostí sídla) a pravděpodobně prostorovým rozložením tohoto jevu. Tuto domněnku diskutujeme v následující části.

4.4 Identifikace prostorových vzorců stability lokálních elit v Česku

Kartogram vyjadřující výslednou stabilitu lokálních elit na úrovni jednotlivých obcí Česka (viz příloha č. 2) se v důsledku znázornění velkého množství dat stává nepřehledný a prostorové vzorce lokálních elit se v něm obtížně identifikují. Vytvořili

jsme proto samostatné kartogramy pro nízkou (Obrázek 9) a vysokou (Obrázek 8) stabilitu lokálních elit.

Obrázek 8: Obce s vysokou stabilitou lokálních elit v Česku (1994–2010)

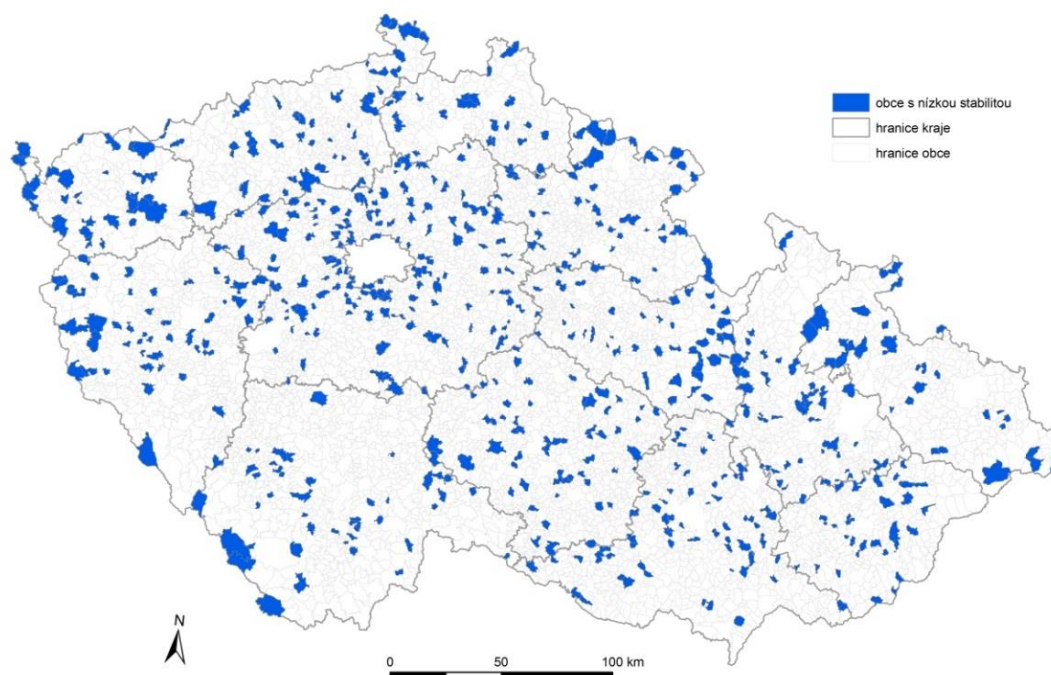

Zdroj: vlastní zpracování na základě databáze ArcČR.

Z těchto kartogramů vyplývá, že obce s vysokou stabilitou se až na výjimky nevyskytují v pohraničí a ve velkých obcích, ale spíše se koncentrují na hranicích českých krajů. Nejvyšší výskyt obcí s vysokou stabilitou vykazuje kraj Vysočina. Na Moravě a ve Slezsku obce s vysokou stabilitou elit téměř chybí.

Jak dokládá Obrázek 9, obce s nízkou mírou stability lokálních elit jsou rozprostřeny po celém území Česka. Jejich počet je mnohem vyšší než počet obcí s vysokou mírou stability elit. Na rozdíl od obcí s vysokou mírou stability lemují pohraniční oblasti zejména českých krajů.

Obrázek 9: Obce s nízkou stabilitou lokálních elit v Česku (1994–2010)

Zdroj: vlastní zpracování na základě databáze ArcČR

Pro identifikaci prostorových vzorců lokálních elit jsme použili metodu prostorové autokorelace, která tyto vzorce vytváří na základě kvantifikace shlukování.

Tabulka 20: Výsledky prostorové autokorelace

	Moran's Index	z-score	p-value	Expected index	variance
Stabilita elit	0,076	19,724	0,000000	-0,000167	0,000015
Nezaměstnanost	0,464	119,865	0,000000	-0,000167	0,000015
Inten. bytové výstavby.	0,165	46,168	0,000000	-0,000167	0,000013
Podíl vysokoškoláků	0,214	55,496	0,000000	-0,000167	0,000015

Zdroj: vlastní výpočet. Pozn.: zvolené faktory: stabilita lokálních elit, míra nezaměstnanosti, intenzita bytové výstavby, podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v obci.

Všechny sledované proměnné (viz Tabulka 20) jsou statisticky významné. Vzájemně se však liší mírou shlukování. Na základě Moranova Indexu největší tendenci shlukování obcí s podobnými vlastnostmi vykazuje míra nezaměstnanosti a nejnižší míru shlukování v rámci vybraných proměnných stabilita elit.

Ač proměnná stability lokálních elit vykazuje nejnižší hodnotu Moranova Indexu, i přesto lze na základě analýzy lokálních hot spot (výpočet Getis-Ordova G_i^*)

sledovat zřetelné prostorové vzorce. V rámci tohoto vymezení platí, že obce vyznačené totožnou barvou mají podobnou míru stability lokálních elit.

Další přínosem lokální analýzy hot spot je možné odhalení i takových prostorových vzorců, které nerespektují administrativní hranice obcí (Bernard 2012).

Na základě výsledné prostorové autokorelace stability lokálních elit lze identifikovat znatelné prostorové vzorce (viz Obrázek 10). Ze zmiňovaných prací v kapitole 2.3 se nejvíce shoduje územní rozložení extrémních hodnot (tj. nízké a vysoké) s prostorovými vzorci definované v práci Musil, Müller (2008). Konkrétně výrazné prostorové shluky s vysokou stabilitou lokálních elit jsou zřejmé na hranicích kraje Středočeského s Vysočinou, Jihočeským, Pardubickým a částečně i Královéhradeckým krajem. Tato vymezená oblast odpovídá vnitřním periferiím autorů Musil, Müller (2008). Částečně je území s vysokou stabilitou lokálních elit totožné i s vymezením nerozvojového sousedského venkova (viz kapitola 2.3) autorů Perlín, Kučerová, Kučera (2010), který opět vykazuje znaky hospodářsky a ekonomicky slabého území s nedostatečnou občanskou vybaveností. Naopak shluky s nízkou mírou stability lokálních elit se nacházejí převážně v periferních oblastech pohraničí a v zázemí Prahy. Další shluk nízké stability lokálních elit je patrný na hranicích mezi Olomouckým a Pardubickým krajem a určitá linie se rýsuje mezi Olomoucí a Krnovem. Tyto oblasti patří mezi státem podporované regiony (viz Obrázek 1) nebo v typologii Perlín, Kučerová, Kučera (2010) do typu problémový rekreační venkov. Uvedený kartografický výstup tak potvrzuje náš třetí definovaný pracovní předpoklad. Nízkou i vysokou míru stability (tj. nestabilitu) vykazují zejména problémové oblasti Česka.

Porovnání obrázků 10–13 umožňuje získat základní představu o (ne)shodě prostorového rozložení stability lokálních elit s vybranými rozvojovými charakteristikami obcí. U všech tří ukazatelů se prostorové vzorce s územním rozložením stability lokálních elit příliš neshodují. Například vysoká intenzita bytové výstavby se váže zejména na zázemí jádrových oblastí Česka (Obrázek 11), což neodpovídá prostorovému rozložení stability krajních hodnot (vysoké a nízké) lokálních elit.

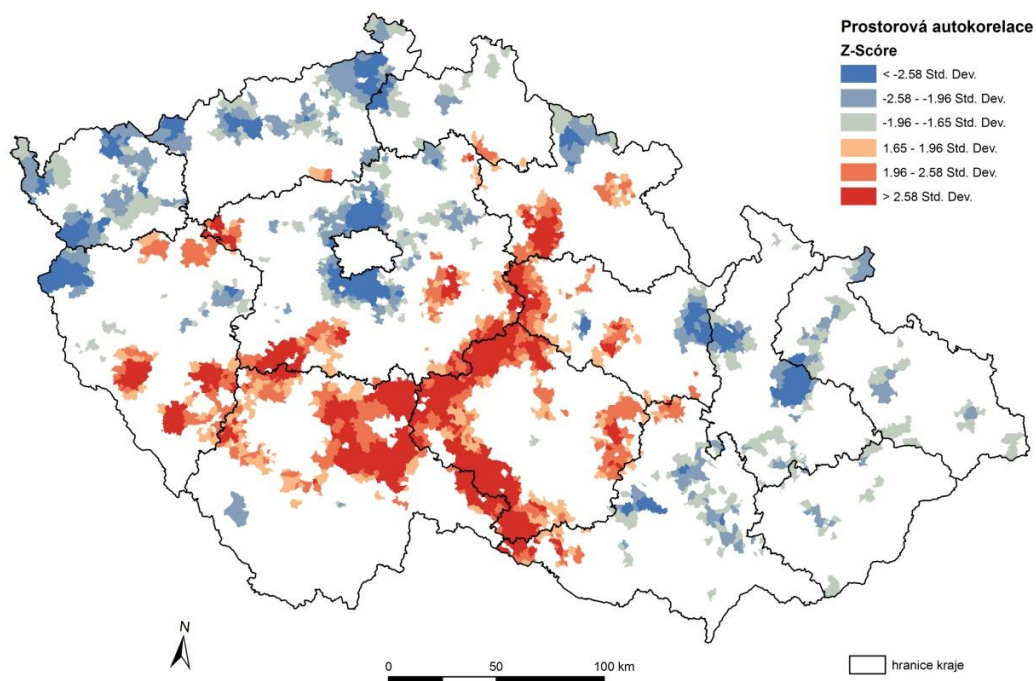
Ze srovnání Obrázek 10 a

Obrázek 12 vyplývá, že prostorové rozložení nízké stability lokálních elit se do určité míry shoduje se shluky vysoké míry nezaměstnanosti, která je typická pro obce v Moravskoslezském a Ústeckém kraji. Nepříznivá situace je také v Olomouckém

a Karlovarském kraji a na hranicích kraje Jihomoravského. Naopak prostorové rozložení vyjadřující nízkou nezaměstnanost se s vysokou mírou stability lokálních elit neshoduje. Tyto hodnoty vykazují jádrové oblasti Česka a rozvojové osy Plzeň – Praha – Mladá Boleslav – Liberec (podrobněji Novák, Netrdová 2011).

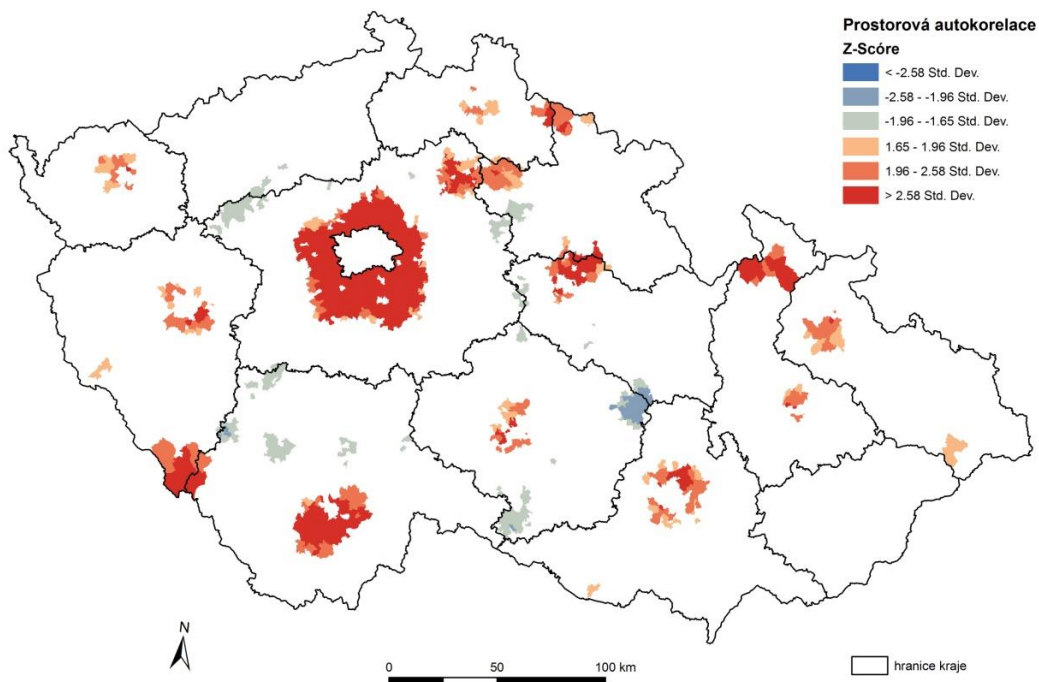
Určitá shoda prostorových shluků je patrná i u podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel (Obrázek 13) a to jak u vysoké tak nízké míry stability lokálních elit. Prostorové vzorce se především „překrývají“ na území vnitřních periferií Česka a ve strukturálně postižených oblastech (Mostecko, Chomutovsko, Teplicko a částečně i Karlovarsko).

Obrázek 10: Prostorová autokorelace stability lokálních elit v Česku (1994–2010)

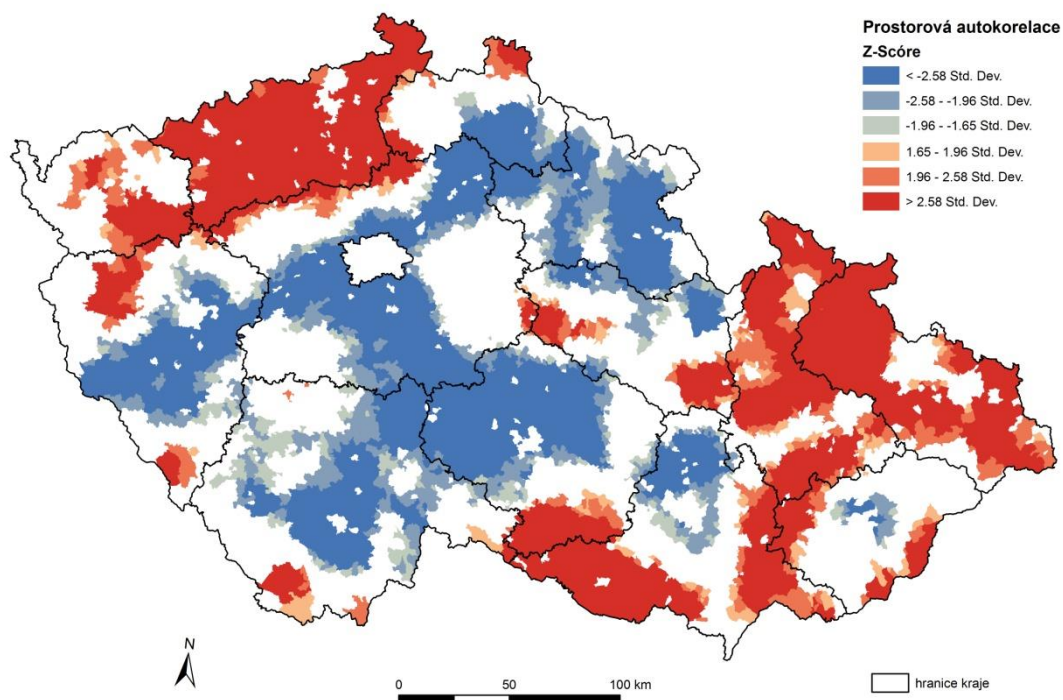
Zdroj: ČSÚ (2015b), vlastní zpracování. Pozn.: Pro výpočet Hot spot analýzy (Getis-Ordova Gi) bylo zvoleno vážící schéma s minimální mezní vzdáleností 10 km.

Obrázek 11: Intenzita bytové výstavby v Česku (1997–2006)

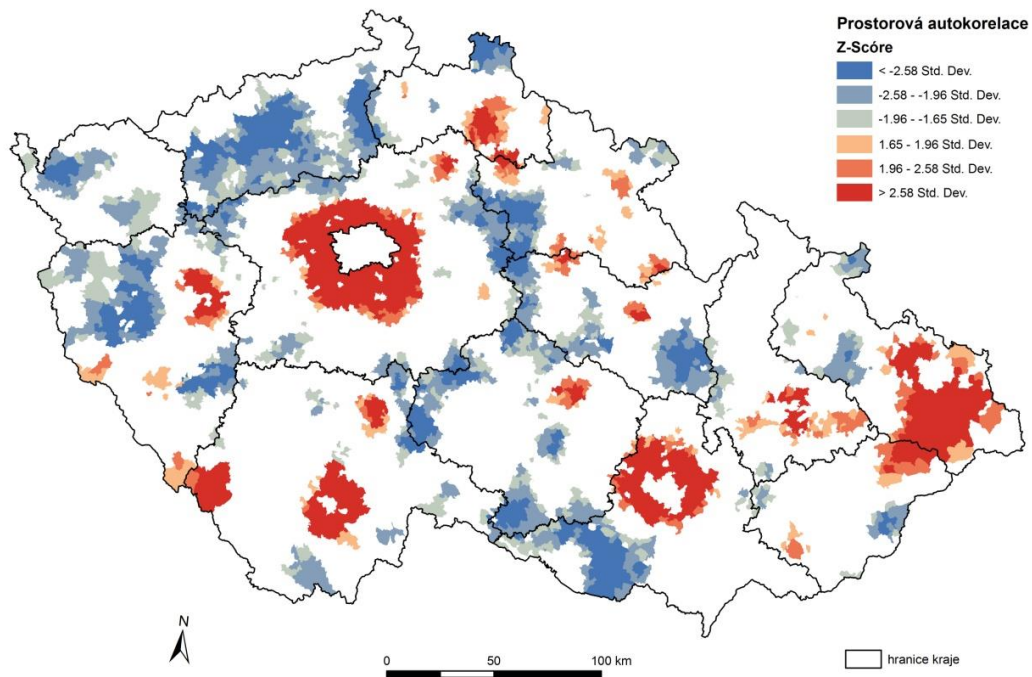
Zdroj: ČSÚ (2015a), vlastní zpracování. Pozn.: Pro výpočet Hot spot analýzy (Getis-Ordova Gi) bylo zvoleno vážící schéma s minimální mezní vzdáleností 10 km.

Obrázek 12: Míra nezaměstnanosti v Česku (rok 2001)

Zdroj: ČSÚ (2015a), vlastní zpracování. Pozn.: Pro výpočet Hot spot analýzy (Getis-Ordova Gi) bylo zvoleno vážící schéma s minimální mezní vzdáleností 10 km.

Obrázek 13: Podíl osob s vysokoškolským vzděláním (rok 2001)

Zdroj: ČSÚ (2015a), vlastní zpracování. Pozn.: Pro výpočet Hot spot analýzy (Getis-Ordova Gi) bylo zvoleno vážící schéma s minimální mezní vzdáleností 10 km.

5 ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá stabilitou lokálních elit a jejich vlivem na rozvoj obcí v Česku. Stabilitou lokálních elit rozumíme dobu působení zastupitelů obce zvolených v komunálních volbách v letech 1994 až 2010. Tímto zaměřením navazujeme na rozsáhlou mezioborovou problematiku, kterou charakterizují klíčová slova jako je rozvoj, měkké faktory rozvoje, lokální aktéři, elity, endogenní potenciál, sociální kapitál, komunální volby, voliči, aj. Celou tuto problematiku pak zastřešují práce, které se z různých úhlů pohledu zabývají rozvojem a prohlubující se diferenciací Česka (Haml 2001, 2007, 2012; Blažek, Csank 2007; Perlín, Kučerová, Kučera 2010; Novák, Netrdová 2011).

Sledujeme tři cíle, zaprvé prokázat závislost mezi stabilitou lokálních elit a velikostí obce. Zadruhé zjistit, zda existuje statisticky významná závislost mezi stabilitou lokálních elit a vybranými rozvojovými charakteristikami obcí (mírou nezaměstnanosti, intenzitou bytové výstavby a podílem vysokoškolsky vzdělaných obyvatel). Zatřetí identifikovat prostorové vzorce vysoké a nízké stability lokálních elit na území Česka.

V souladu s uvedenými cíli byly definovány výzkumné otázky a formulovány pracovní předpoklady. Před samotným naplněním stanovených cílů bylo zapotřebí vypočítat podle vytvořené metodiky stabilitu lokálních elit pro 5987 obcí za období 1994 až 2010 a následně obce roztrdit do tří kategorií podle dosažené míry stability (nízká, střední, vysoká). Z důvodů rozsáhlé databáze a velkého množství dat byl pro výpočet stability lokálních elit použit programovací jazyk Python.

Většina obcí v Česku vykazuje střední míru stability lokálních elit. Obce s nízkou mírou stability pokrývají více než 11 % území a s vysokou mírou stability 5 % Česka. Předpokládali jsme, že vysoká a nízká stabilita lokálních elit negativně ovlivňuje rozvoj obce, proto jsme se při interpretaci výsledků dílčích analýz zaměřili zejména na tyto krajní hodnoty.

Všechny pracovní předpoklady se na základě zvolené metodiky potvrdily. Konkrétně první výzkumná otázka se ptala, zda existuje statisticky významná závislost mezi velikostí obce a stabilitou lokálních elit. Na základě tří odlišných výpočtů (korelační analýzy, Kruskal-Wallis testu, kontingenční tabulky) jsme prokázali první pracovní předpoklad o existenci statisticky významné závislosti. Prokázalo se, že pro malé

obce je typická vysoká míra stability a naopak pro větší obce (Tabulka 10) je typická nízká míra stability lokálních elit.

Druhá výzkumná otázka zjišťovala, zda existuje statisticky významná závislost mezi stabilitou lokálních elit a vybranými ukazateli rozvoje obcí s tím, že jsme tuto závislosti předpokládali. V souvislosti s omezeným rozsahem práce jsme zjišťovali statisticky významnou závislost pouze se třemi rozvojovými charakteristikami (intenzita bytové výstavby, nezaměstnanost a podíl vysokoškoláků). Výsledné korelační koeficienty vykazují slabou míru závislosti. S ohledem na vysoký počet sledovaných jednotek (5987) je však nutné respektovat i takto prokázané „slabé“ vztahy. U všech tří rozvojových charakteristik jde o nepřímou závislost, čili se vzrůstající mírou stability lokálních elit klesá intenzita bytové výstavby, míra nezaměstnanosti a podíl vysokoškoláků (Tabulka 17, Tabulka 18, Tabulka 19).

Ve shodě s názorem Bernard, Kostecký, Illner, Vobecká (2011) se domníváme, že zejména snadno kvantifikovatelné rozvojové charakteristiky obcí, mezi které patří mj. námi sledovaná míra nezaměstnanosti, intenzita výstavby, podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, jsou podmíněny především vnějšími strukturálními rozvojovými faktory, tj. zejména polohou a velikostí obce. Lokality, které se například nacházejí ve vnitřní periférii Česka a potýkají se s vyšším podílem staršího obyvatelstva, nezaměstnaností, odchodem mladých aj., mají natolik obtížnou a znevýhodněnou situaci, že vliv endogenního potenciálu v podobě aktivity lokálních aktérů a jejich stability má na rozvoj obce menší dopad než zmiňované strukturální charakteristiky. Je proto logické, že korelační vztah mezi stabilitou lokálních elit a velikostí obce dosahuje vyšších hodnot než vztah mezi stabilitou elit a třemi námi sledovanými ukazateli.

Třetí výzkumná otázka zjišťovala, zda vysoká a nízká míra stability lokálních elit vytváří na území Česka znatelné prostorové vzorce. Předpokládali jsme, že toto rozložení bude zřejmé s tím, že nízkou míru stability budou vykazovat vnější periferní oblasti Česka (viz kapitola 2.3). Naopak vysokou míru stability budou mít malé obce, které se převážně nacházejí ve vnitřní periférii definované podle Musila a Müllera (2008). Tento předpoklad částečně dokládají mapové výstupy (Obrázek 8 a Obrázek 9). Vyplývá z nich, že obce s vysokou stabilitou se až na výjimky nevyskytují v pohraničí a ve velkých obcích, ale spíše se koncentrují na hranicích českých krajů. Nejvyšší výskyt obcí s vysokou stabilitou vykazuje kraj Vysočina. Tato skutečnost souvisí s vysokým počtem malých obcí (do 200 obyvatel) v tomto kraji. Na Moravě a ve Slezsku obce s vysokou stabilitou elit téměř chybí.

Na základě metody prostorové autokorelace jsme odhalili strukturu sledované míry stability lokálních elit. Pomocí Moranova indexu jsme identifikovali míru shlukování obcí s nízkou a vysokou mírou stability a následně provedli lokální hot spot analýzu, která pomocí mapy (Obrázek 10) vizualizuje jednotlivé prostorové vzorce. Z této mapy je prostorová diferenciace nízké a vysoké stability lokálních elit znatelnější. Konkrétně výrazné prostorové shluky s vysokou stabilitou lokálních elit jsou zřejmé na hranicích kraje Středočeského s Vysočinou, Jihočeským, Pardubickým a částečně i Královéhradeckým krajem. Tato vymezená oblast odpovídá vnitřním periferiím (Musil, Müller 2008). Částečně je území s vysokou stabilitou lokálních elit totožné i s vymezením nerozvojového sousedského venkova (Perlín, Kučerová, Kučera 2010), který opět vykazuje znaky hospodářsky a ekonomicky slabého území s nedostatečnou občanskou vybaveností. Naopak shluky s nízkou mírou stability lokálních elit se nacházejí převážně v periferních oblastech pohraničí a v zázemí Prahy. Další shluk nízké stability lokálních elit je patrný na hranicích mezi Olomouckým a Pardubickým krajem a určitá linie se rýsuje mezi Olomoucí a Krnovem. Tyto oblasti patří mezi státem podporované regiony. Kartografické zachycení shluků extrémní míry stability lokálních elit tak poukazuje na dichotomii vnější a vnitřní periferie versus zbytek území Česka.

Výsledky naší práce jsou spíše indikativní povahy a vyvolávají potřebu věnovat se této problematice hlouběji. Uvedené závěry je žádoucí ověřit dalšími výzkumy.

Stabilitu lokálních elit považujeme za jeden z mnoha faktorů působících přímo či zprostředkovaně na rozvoj obce, a to jak v pozitivním tak i negativním slova smyslu. Jsme toho názoru, že pro úspěšný rozvoj obcí je žádoucí střední míra stability, vysoká míra je spojena se stagnací obce a nízká míra stability elit nepodporuje naplňování dlouhodobých koncepcí. Doporučujeme proto se zabývat mj. střední mírou stability lokálních elit, kterou hlouběji nerozebíráme. Řešení této otázky je spojeno s potřebou vymezit více kategorií míry stability lokálních elit.

Jsme si vědomi toho, že zvolený způsob výpočtu stability lokálních elit za jednotlivé obce není jediný možný a že má určitá omezení (viz kapitola 3.2.2) stejně jako použité metody kvantitativní analýzy. Naše výstupy nelze prezentovat jako konečně platná tvrzení, nýbrž by měly představovat podklad k dalším výzkumům územní diferenciace Česka. V této práci jsme zjišťovali, zda existuje statisticky významný vztah mezi stabilitou lokálních elit a pouze třemi rozvojovými charakteristikami. V dalším výzkumu je proto žádoucí ověřovat závislost i s jinými charakteristikami,

neboť vývoj diferenciacie je podmíněn složitým spolupůsobením mnoha faktorů a jejich izolované posouzení je diskutabilní (HAMPL 2005).

V případě, že stabilita elit se bude posuzovat i podle příslušnosti k politickým stranám, je možné navázat na rozsáhlou práci Kosteckého a kol. (2014) a hlouběji se zabývat rozdíly mezi prostorovými vzorci stability elit v lokálních a parlamentních volbách.

V neposlední řadě se nabízí kromě kvantitativních přístupů využít i kvalitativní metody, které umožní hlouběji porozumět vlivu stability lokálních elit v konkrétních obcích. Výše uvedené podněty jsou nad rámec této diplomové práce a výzvou pro zpracování dalších hlouběji zaměřených výzkumů.

SEZNAM LITERATURY

ANDREOLI, M. (1994): Development and marginalization in Liguria region. In: Chang-Yi, D. Ch. (ed.): Marginality and Development Issues in Marginal Regions. Proceedings of Study Group on Development Issues in Marginal Regions. IGU, Taipei, s. 41–60.

ANSELIN, L. (1995): Local Indicators of Spatial Association – LISA. Geographical Analysis, 27, č. 2, s. 93–115.

ANSELIN, L. (2004): GeoDa: An Introduction to Spatial Data Analysis. Spatial Analysis Laboratory, Urbana, Dostupné z: <http://geodacenter.asu.edu/pdf/geodaGA.pdf>, 18 s.

BEDNÁŘOVÁ, H. (2015): Jak se volí starosta a zastupitelstvo v ČR a SR. Projekt GAUK č. 810214. Dostupné z: <http://geography.cz/wp-content/uploads/2015/02/Bedna%C5%99ov%C3%A1-Venkov-2015.pdf>

BERNARD, J. (2009): Aktéři lokálního rozvoje a jejich vzájemná spolupráce. Socioweb, č. 2, s. 8–9. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/163_SOCIOweb_02_2009.pdf

BERNARD, J. (2010): Lokální rozvoj ve venkovských obcích – k lepšímu porozumění používaného pojmu. Socioweb, č. 2, s. 3–4. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/175_SOCIOweb_02-2010%202.pdf

BERNARD, J. (ed.) (2010): Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva, Sociologické studie, 10, č. 1, Sociologický ústav AV ČR, Praha, 126 s.

BERNARD, J. (2010): Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a lokální vládnutí – teoretický rámec. In: Bernard, J. (ed.): Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva, Sociologické studie, 10, č. 1, Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 13–26.

BERNARD, J. (2010): Rozvoj malých obcí a jeho faktory – vymezení pojmů a operacionalizace. In: Aktuální otázky české a slovenské společnosti I: Sborník k 45. výročí založení Československé sociologické společnosti: Sociologie vybraných oblastí. Tribun EU, Brno, s. 79–90.

BERNARD, J. (2011): Endogenní rozvojové potenciály malých venkovských obcí - obtížné hledání a měření vlivu. Sociologický časopis, 47, č. 4, s. 745–775.

BERNARD, J. (2012): Prostorové vzorce rozvinutosti venkovských obcí Česka. Geografie, 117, č. 1, s. 72–94.

BERNARD, J., KOSTELECKÝ, T. (2010): Části obcí s vlastní samosprávou a bez ní: Vliv administrativního statusu části obce na její rozvoj. Acta politologica, 2, č. 3, s. 46–61.

BERNARD, J., ILLNER, M., VOBECKÁ, J., KOSTELECKÝ, T. (2010): Vnitřní potenciály rozvoje menších obcí: shrnutí a závěry. In: Bernard, J. (ed.). Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva. Sociologické studie, 10, č. 1, Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 106–109.

BERNARD, J., KOSTELECKÝ, T. ILLNER, M., VOBECKÁ, J. (2011): Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj. SLON, Praha, 236 s.

BLAŽEK, J. (1996): Mezuregionální rozdíly v České republice v transformačním období. Geografie, 101, č. 4, s. 265–277.

BLAŽEK, J. (2014): Teorie regionálního rozvoje, teorie jádro – periferie. Nepublikovaný materiál (přednášky). Univerzita Karlova v Praze, Praha.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002): Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, klasifikace. Karolinum, Praha, 211 s.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2011): Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, implikace. Karolinum, Praha, 342 s.

BLAŽEK, J., CSANK, P. (2007): Nová fáze regionálního rozvoje v ČR? Sociologický časopis, 43, č. 5, s. 945–965.

BLAŽEK, J., NETRDOVÁ, P. (2009): Can development axes be identified by socio-economic variables? The case of Czechia. Geografie, 114, č. 4, s. 245–262.

BLAŽEK, J., NETRDOVÁ, P. (2012): Aktuální tendence lokální diferenciace vybraných socioekonomických jevů v Česku: směřuje vývoj k větší mozaikovitosti prostorového uspořádání? Geografie, 117, č. 3, s. 266–288.

BOUDEVILLE, J. R. (1966): Problems of regional Economic Planning. Edinburgh University Press, Edinburgh, 192 s.

BOIX, C., POSNER, D. N. (1998): Social Capital: Explaining Its Origins and Effects on Government Performance. British Journal of Political Science, 4, č. 28, s. 686 – 693.

BOURDIEU, P. (1986) The forms of capital. In: Richardson, J. (ed.): Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Greenwood, New York, s. 241–258.

CLIFF, A., D., ORD, J., K. (1973): Spatial autocorrelation. Pion, London, 178 s.

COLEMAN, J., S. (1988): Social Capital in the Creation of Human Capital. The American Journal of Sociology, Chicago, č. 94, s. 95–120.

ČAŠEK, J. (2013): Stabilita elit v Česku: popis skriptu v programu Python. Nepublikovaný materiál v projektu Výzkumné centrum historické geografie (GA ČR, P410/12/G113). PřF UK, Praha.

ČERMÁK, D. (2007): Politické dráhy regionálních elit. Socioweb, č. 3. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/122_socioweb%20cely%20word%204.pdf

ČERMÁK, Z., HAMPL, M., MÜLLER, J. (2009): Současné tendence vývoje obyvatelstva metropolitních areálů v Česku: dochází k významnému obratu? Geografie, 114, č. 1, s. 37–51.

ČMEJREK, J., BUBENÍČEK, V., ČOPÍK, J. (2010): Demokracie v lokálním politickém prostoru. Grada Publishing, Praha, 240 s.

DOSTÁL, P., HAMPL, M. (1995): Geographical organization and societal development: searching for an integral approach." *Acta Universitatis Carolinae – Geographica*, č. 30, s.21–42.

ETZKOWITZ, H., LEYDESDORFF, L (2000): The dynamics of innovation: from National Systems and „Mode 2“ to a Triple Helix of university – industry – government relations. *Research Policy* 29, New York, s. 109 – 123.

FALK, I., KILPATRICK, S. (2000): What is social capital? A study of interaction in a rural community. *Sociologia Ruralis*, Tasmania, 40, č. 1, s. 87–110.

FRÉMONT, A. (1976). *La région, espace vécu*. Flammarion, Paris, 224 s.

FRIEDMANN, J. (1966): A general theory of polarized development. In: Hansen, N. M (ed.): *Growth Centres in Regional Economic Development*. Free Press, New York, s. 82–107.

GIDDENS, A. (1977): *Studies in Social and Political Theory*. Hutchinson, London, 416 s.

GIDDENS, A. (1987): *Social Theory and Modern Sociology*. Stanford University Press, Stanford, 310 s.

HALÁS, M. (2014): Modelovanie priestorového usporiadania a dichotomie centrum – periféria. *Geografie*, 119, č. 4, s 384–405.

HAMPL, M. (1998): *Realita, společnost a geografická organizace: hledání integrálního řádu*. Karolinum, Praha, 110 s.

HAMPL, M. (2000): *Reality, Society and Geographical/Environmental Organization: Searching for an Integrated Order*. Faculty of Sciences, Charles University, Prague, 112 s.

HAMPL, M. (2000): Pohraniční regiony České republiky: současné tendence rozvojové diferenciace. *Geografie*, 105, č. 3, s. 241–254.

HAMPL, M. a kol. (2001): *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Univerzita Karlova v Praze, PŘF, KSGRR, Praha, 328 s.

HAMPL, M. (2003): Diferenciace a zvraty regionálního vývoje Karlovarska: unikátní případ nebo obecný vzor? *Geografie*, 108, č. 3, s. 173–190.

HAMPL, M. (2005): *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext*. Univerzita Karlova v Praze, PŘF, KSGRR, Praha, 147 s.

HAMPL, M. (2007): Regionální diferenciace současného socioekonomického vývoje v České republice. *Sociologický časopis*, 43, č. 5, s. 889–910.

HAMPL, M. (2012): Hierarchické organizace v realitě: pojetí, poznávací a praktický smysl studia. *Geografie*, 117, č. 3, s. 253–265.

HAMPL, M., BLAŽEK, J., ŽÍŽALOVÁ, P. (2008): Faktory – mechanismy – procesy v regionálním vývoji: aplikace konceptu kritického realizmu. *Ekonomický časopis*, 56, č. 7, s. 696–711.

HAMPL, M., MÜLLER, J. (1998): Jsou obce v České republice příliš malé? *Geografie*, 103, č. 1, s. 1–12.

HANIFAN, L. J. (1916). The Rural School Community Centre. *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences* 67, s. 130–38.

HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P. (2001): Příspěvek k teorii polarizovaného vývoje území se zaměřením na periferní oblasti. *Geografie – Sborník ČGS*, 106, č. 1, s. 1–11.

HAVLÍČEK, T., JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M. (2005): Vybrané teoreticko-metodologické aspekty a trendy geografického výzkumu periferních oblastí. In: Novotná, M. (ed.): *Problémy periferních oblastí*, KSGRR PŘF UK Praha, s. 6–24.

HENDL, J. (2004): Přehled statistických metod zpracování dat. Analýza a metaanalýza dat, Praha, Portál, 583 s.

HEŘMANOVÁ, E., ILLNER, M., VAJDOVÁ, Z. (1992): Politické jaro 1990 na českém venkově a v maloměstě. *Sociologický časopis*, 28, č. 3, s. 529–542.

HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol. (2009): *Kulturní regiony a geografie kultury*. 1. vyd., ASPI, a.s., Praha, 348 s.

CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M., HAVLÍČEK, T. (2011): Venkov – žitý prostor: regionální diferenciací percepce venkova představiteli venkovských obcí v Česku. *Geografie*, 116, č. 1, s. 23–45.

CHROMÝ, P., SKÁLA, J. (2010): Kulturněgeografické aspekty rozvoje příhraničních periferií: analýza vybraných složek územní identity obyvatelstva Sušicka. *Geografie*, 115, č. 2, s. 223–246.

ILLNER, M. (1992): K sociologickým otázkám místní samosprávy. *Sociologický časopis*, 28, č. 4, s. 480–492.

ILLNER, M. (2001): Formování lokálních mocenských elit se zvláštním zřetelem na úlohu starostů. In: Hampl, M. a kol.: *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 251–274.

JANČÁK, V., HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P., MARADA, M. (2008): Regional differentiation of selected conditions for the development of human and social capital in Czechia. *Geografie* 113, č. 3, s. 269–284.

JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M., HAVLÍČEK, T., VONDRÁČKOVÁ, P. (2010): Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: analýza vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka. *Geografie*, 115, č. 2, s. 207–222.

JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T. a kol. (2004): České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? *Academia*, Praha, 296 s.

KEYNES, J. M. (1936): *The General Theory of Employment Interest and Money*. 190 s. Dostupné z: file:///D:/Users/Dana/Sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/1366_KeynesTheoryofEmployment.pdf

KOSTELECKÝ, T. (1996): Komunální volby jako mechanismus výběru místních politických elit. In: Hampl, M. a kol.: Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. Univerzita Karlova v Praze, PŘF, KSGRR, Praha, s. 353–360.

KOSTELECKÝ, T. (2009): Regionální rozdíly ve volebních výsledcích v České republice – parlamentní volby 1996–2006. *Evropská volební studia/European Electoral Studies*, 4, č. 2, s. 124–134.
Dostupné z: http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/008/evs_4_2_2.pdf

KOSTELECKÝ, T., MIKEŠOVÁ, R., POLÁKOVÁ, M., ČERMÁK, D., BERNARD, J., ŠIMON, M. (2014): Koho volí Vaši sousedé? Prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny. SLON, Praha, 173 s.

KOSTELECKÝ, T., PATOČKOVÁ, V., VOBECKÁ, J. (2007): Kraje v České republice – existují souvislosti mezi ekonomickým rozvojem, sociálním kapitálem a výkonem krajských vlád? *Sociologický časopis*, 43, č. 5, s. 911–943.

KOUBA, K. (2007): Prostorová analýza českého stranického systému. Institucionalizace a prostorové režimy. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 43, č. 5, s. 1017–1037.

KULDOVÁ, S. (2005): Podbořansko – „nová“ či „klasická“ periferie? In: Novotná, M. (ed.): *Problémy periferních oblastí. UK v Praze, PŘF, KSGRR, Praha*, s. 100–108.

LINEK, L., PECHÁČEK, Š. (2006): Základní charakteristiky členské základny KDU-ČSL. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 50 s. Dostupné z http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/243_SS_06_06.pdf

LINHART, J., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, H. (1996): *Velký sociologický slovník*. Karolinum, Praha, 747 s.

MAJEROVÁ, V., KOSTELECKÝ, T., SÝKORA, L. a kol. (2011): *Sociální kapitál a rozvoj regionu. Příklad kraje Vysočina*. Grada publishing, a. s., Praha, 224 s.

MARADA, M.; KVĚTOŇ, V. (2010): Diferenciace nabídky dopravních příležitostí v českých obcích a sociogeografických mikroregionech. *Geografie*, 115, č. 1, s. 21–43.

MATĚJŮ, P., VLACHOVÁ, K. (1998): Role politicky relevantních hodnot ve volebním rozhodování v České republice. *Sociologický časopis*, 34, č. 2, s. 171–193.

MMR ČR (2006): *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020*, Praha.

MMR ČR (2013): *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020*, Praha.

MOHAN, G., MOHAN, J. (2002): Placing Social Capital. *Progress in Human Geography*, 26, č. 2, s. 191–210.

MUSIL, J., MÜLLER, J. (2008): Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis*, 44, č. 2, s. 321–348.

NETRDOVÁ, P., NOSEK, V. (2009): Přístupy k měření významu geografického rozměru společenských nerovnoměrností, *Geografie*, roč. 114, č. 1, str. 52–65.

NOVÁK, J., NETRDOVÁ, P. (2011): Prostorové vzorce sociálně-ekonomické diferenciacie obcí v České republice. *Sociologický časopis*, 47, č. 4, s. 717–744.

NOVOTNÁ, M. (ed.) 2005: Problémy periferních oblastí. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, Praha, 184 s.

OECD (2006): The New Rural Paradigm: Policies and Governance dostupné z: <http://www.oecd.org/gov/regional-policy/thenewruralparadigmpoliciesandgovernance.htm>

OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J., POSPÍŠILOVÁ, L. (2011): eds. Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky. Nakladatelství Karolinum, Praha, 137 s.

PERLÍN, R. (1998): Venkov, typologie venkovského prostoru. Dostupné z: <http://web.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>

PERLÍN, R. (1999): Mayors as an actors of local development. *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae – Geographica, Supplementum*, 2, s. 323–339.

PERLÍN, R. (2000): Představitelé veřejné správy jako aktéři lokálního rozvoje. In: Kubeš, J. (ed.): *Problémy stabilizace venkovského osídlení ČR*. Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, České Budějovice, s. 133–151.

PERLÍN, R., CHROMÝ, P. (2012): České venkovy z pohledu vybraných lokálních elit. *Obec & finance*, č. 1, s. 48–50.

PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010): Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie*, 115, č. 2, s. 161–187.

PERROUX, F. (1950): Economic space: theory and applications. *The Quarterly Journal of Economics*, 64, č. 1, Harvard University Press, Cambridge, s. 89–104.

PILEČEK, J. (2010): Koncept sociálního kapitálu: pokus o přehled teoretických a metodologických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*, 115, č. 1, s. 64–77.

PILEČEK, J., JANČÁK, V. (2010): Je možné měřit sociální kapitál? Analýza územní diferenciacie okresů Česka. *Geografie*, 115, č. 1, s. 78–95.

PILEČEK, J., CHROMÝ, P., JANČÁK, V. (2013): Social Capital and Local Socio-economic Development: the case of Czech peripheries. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 104, č. 5, s. 640–620.

PUTNAM R. D. (2000): *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster; 541 s.

RYŠAVÝ, D., BERNARD, J. (2011). Velikost obcí – klíčová kontextuální proměnná. In: Ryšavý, D., Šaradín, P. (eds.): *Zastupitelé českých měst a obcí v evropské perspektivě*. SLON, Praha, s. 22–40.

RYŠAVÝ, D., ŠARADÍN, P. (2011). *Zastupitelé českých měst a obcí v evropské perspektivě*. SLON, Praha, 191 s.

ŘEZNÍČKOVÁ, P. (2012): Diferenciacie stability lokálních elit v obcích a mikroregionech Jihočeského kraje. *Bakalářská práce*. Univerzita Karlova v Praze,

Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 41 s.

SEIDL, T., CHROMÝ, P. (2010): Problémy integrace marginálního území do regionálního systému: příklad Vojenského újezdu Boletice. *Geografie*, 110, č. 1, s. 44–63.

SIWEK, T. (2011): Percepce geografického prostoru. Česká geografická společnost, Praha, 164 s.

SMETANA, J. (2001): Podbořany, dějiny města a okolních obcí. Město Podbořany Česká republika, 378 s.

STACHOVÁ, J. (2005): Jak důvěřují krajské elity? *SOCIOWeb*, 3. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/122_socioweb%20cely%20word%204.pdf

STACHOVÁ, J. (2007): Sociální kapitál. *SOCIOWeb*, 2. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=270&lst=115>

STACHOVÁ, J., BERNARD, J., ČERMÁK, D. (2009): Sociální kapitál v České republice a v mezinárodním srovnání. Sociologický ústav, Praha, 121 s. Dostupné z: http://soclab.pef.czu.cz/pdf/A0806_DC004_Mezinar_srovnani.pdf

ŠTIKA, R. (2004): Regionální rozdíly v Česku v 90. letech v kontextu novodobého vývoje. *Geografie*, 109, č. 1, s. 15–26.

ŠURDA MALCOVÁ, K. (2013): Analýza voleb a volebního chování do Senátu Parlamentu České republiky. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Praha, 185 s.

VAJDOVÁ, Z. (1997): Samospráva v obcích a městech v sedmém roce existence. Sociologický ústav AV ČR, *Data & Fakta*, č. 6, s. 1–4.

VAJDOVÁ, Z. (2008): Aktéři místního rozvoje regionu Orlicko. In: Vajdová, Z. (ed.): *Aktéři rozvoje regionu – Orlicko*, Praha, Sociologický ústav AV ČR, s. 46–66.

VAZAČOVÁ, A. (2010): Lidské zdroje jako faktor rozvoje venkova. Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Praha, 94 s.

Zákon č. 491/2001 Sb. o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů.

Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích (obecní zřízení) ve znění pozdějších předpisů.

SEZNAM ZDROJŮ DAT

ARCDATA (2015): ArcČR 500 Digitální geografická databáze 1:500 000. Arcdata Praha s. r. o.

ČSÚ (2015a): Sčítání lidu, domů a bytů (2011). Dostupné z: <https://www.czso.cz/>.

ČSÚ (2015b): Portál volby.cz. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Seznam kódů obcí vyřazených z databáze stability lokálních elit v Česku

Příloha č. 2: Územní diferenciaci stability lokálních elit (1994–2010)

Příloha 1: Seznam kódů obcí vyřazených z databáze stability lokálních elit v Česku

500496	535354	552658	557226	566683	583359
505927	535389	552771	557641	566926	583928
544256	535958	553239	558265	568279	584410
554791	535982	553352	558401	568317	503941
554804	536351	554847	558851	568392	539996
554821	536458	554863	559121	568406	545422
554961	536601	554871	559148	570893	554782
563889	536709	554898	559369	571211	555177
569810	536792	554901	559792	571342	586846
582786	537136	554910	560189	571610	586005
585068	537845	554928	560316	571954	586242
508004	538591	554936	560332	572012	587010
508144	538710	554944	560570	572063	587397
508357	538787	554952	560618	572489	587583
510980	539538	555088	560677	572586	588172
513261	540358	555134	560898	572977	588199
513512	540927	555193	561363	574333	588229
514446	541460	555223	561428	574953	588962
514497	541796	555231	561983	575062	589276
517836	541818	555240	562742	575305	590061
525979	541940	555266	563161	575917	593567
529541	542024	555274	563331	576140	593591
529923	542181	555282	563480	576310	593702
530255	542211	555291	563846	576395	594105
530565	542237	555312	563927	576565	594164
530603	542288	555584	564419	576662	594512
530662	542296	556858	564478	577049	594946
530999	542393	556866	564664	578266	595004
531880	542431	556874	564818	579246	595217
532622	542440	556882	564893	580465	595331
532631	544311	556947	564915	580678	595519
532762	544710	556963	565016	581101	595560
532894	544817	556971	565113	581208	595811
533319	545783	556980	565237	581330	596850
533475	547662	556998	565482	581402	598402
533602	548821	557030	565571	581615	598518
533734	549177	557048	565661	581844	598631
533742	550175	557081	565857	581909	599221
534030	550469	557102	566071	582077	599298
534111	551627	557145	566080	582328	599514
534463	551988	557170	566098	582433	599751
534544	552135	557188	566501	582760	592935
534749	552402	557196	566543	582808	
534820	552437	557218	566608	583324	

Příloha 2: Územní diferenciacie stability lokálních elit (1994–2010)

